

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ФАКУЛЬТЕТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ, ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИН

КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН І ПОЛІТИЧНОГО
МЕНЕДЖМЕНТУ

СЕМЕНЯЧЕНКО Анна Ігорівна
(студентка групи МВ–1)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

(представлена на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»
галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності
291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»)

Допущено до захисту
протокол № _____
від _____
зав. кафедри міжнародних відносин
і політичного менеджменту
д-р екон. наук, доц., Грабчук І.Л.

Керівник роботи:
_к.ф.н., доц. Литвинчук О. В.
(наукове звання, прізвище та
ініціали)

(підпис)

Рецензент
_д.і.н., доц. Шевчук А. В.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

АНОТАЦІЯ

Семеняченко Анна Ігорівна **«Вплив міграційних процесів на міжнародні відносини»** – Рукопис.

Кваліфікаційна робота студентки IV – го курсу денної форми навчання на здобуття освітнього рівня бакалавр спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Державний університет «Житомирська політехніка». Факультет національної безпеки, права та міжнародних відносин, Житомир, 2025.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, що об'єднують шість підрозділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел. Основний зміст викладено на 76 сторінках друкованого тексту з яких основний текст – 57 сторінок, у тому числі робота містить 6 рисунків, 1 таблицю, список використаних джерел налічує 61 найменування.

У бакалаврській роботі досліджено вплив міграційних процесів на міжнародні відносини в умовах зростання глобальної нестабільності. Актуальність теми зумовлена зростанням кількості мігрантів, що створює як нові можливості, так і виклики для країн–реципієнтів, країн–донорів і транзитних держав. Міграційні потоки мають істотний вплив на політичні, економічні та соціокультурні аспекти міжнародної політики. Особливу увагу приділено аналізу гострих сучасних міграційних криз: українській кризі, спричиненій повномасштабним вторгненням росії в Україну, ситуації на польсько–білоруському кордоні у 2021 році та міграційному конфлікту на американо–мексиканському кордоні.

У першому розділі розглянуто теоретико-методологічні засади дослідження міграційних процесів, їх сутність та типологію, а також причини та сучасні тенденції міграції населення.

Другий розділ містить інформацію про вплив міграційних процесів на міжнародні відносини в політичному, економічному, соціокультурному аспекті, а також особливості впливу міграції на міжнародні відносини в різних регіонах.

Третій розділ присвячено аналізу міграційних криз та перспектив їх подолання. Зокрема розглядаються міграційні процеси спричинені повномасштабним вторгненням росії в Україну в 2022 році, криза мігрантів на польсько–білоруському кордоні 2021 року, міграційна криза на американсько–мексиканському кордоні.

Результати аналізу підтвердили, що міграційні процеси є не лише наслідком внутрішніх проблем держав, а й чинником, що безпосередньо формує зовнішню політику. Міграція дедалі частіше використовується як інструмент політичного тиску, об'єкт маніпуляцій і предмет гуманітарних суперечок. Розглянуто підходи до класифікації міграцій, досліджено чинники, що обумовлюють ці процеси, та запропоновані практичні рекомендації для міжнародного співтовариства можуть стати практичним інструментом для розробки ефективної міграційної політики на національному та міжнародному рівнях. Вони сприяють зміцненню міжнародної співпраці, запобіганню конфліктам і забезпеченню стабільності в умовах міграційних криз.

Ключові слова: міграція, міжнародні відносини, міграційні кризи, міграційні процеси, ООН, МОМ.

Semenyachenko A. The Impact of Migration Processes on International Relations. Specialty 291 – International Relations, Public Communications and Regional Studies.

State University «Zhytomyr Polytechnic», Zhytomyr, 2025.

The bachelor's thesis explores the impact of migration processes on international relations in the context of increasing global instability. The relevance of the topic is determined by the growing number of migrants, which creates both new opportunities and challenges for recipient countries, donor states, and transit countries. Migration flows significantly affect the political, economic, and socio-cultural aspects of international policy. Particular attention is given to the analysis of pressing contemporary migration crises: the Ukrainian crisis caused by the full-scale Russian invasion of Ukraine, the situation at the Polish–Belarusian border in 2021, and the migration conflict on the U.S.–Mexico border.

The research methods were chosen in accordance with the purpose and objectives of the thesis. The study is based on the principle of subjectivism, which considers the human factor in shaping international policy.

The analysis confirms that migration processes are not only the result of internal state problems but also a factor that directly shapes foreign policy. Migration is increasingly used as a tool of political pressure, an object of manipulation, and a subject of humanitarian disputes. The study examines approaches to the classification of migration, investigates the driving factors of these processes, and offers practical recommendations for the international community on preventing and addressing crisis situations.

Keywords: migration, international relations, migration crises, migration processes, UN, IOM.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	6
ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1	11
ТЕОРЕТИКО–МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	11
1.1. Сутність та типологія міграційних процесів	11
1.2. Причини та сучасні тенденції міграції населення	21
РОЗДІЛ 2	33
ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ	33
2.1. Вплив міграційних процесів на міжнародні відносини: політичний, економічний, соціокультурний аспект	33
2.2. Особливості впливу міграції на міжнародні відносини в різних регіонах	39
РОЗДІЛ 3	48
МІГРАЦІЙНІ КРИЗИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ПОДОЛАННЯ	48
3.1. Аналіз міграційних криз	48
3.1.1. Міграційні процеси спричинені повномасштабним вторгненням росії в Україну в 2022 році	48
3.1.2. Криза мігрантів на польсько–білоруському кордоні 2021 року	54
3.1.3. Міграційна криза на американсько–мексиканському кордоні	57
3.2. Шляхи щодо подолання міграційних криз	62
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	69

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ООН – Організація Об'єднаних Націй

ІЛР – Індекс людського розвитку

США – Сполучені Штати Америки

АдН – Альтернатива для Німеччини

ССВ – Союз Сари Вагенкнехт

ВВП – Валовий внутрішній продукт

ЄС – Європейський Союз

СЗС – Суданські збройні сили

СШП – Сили швидкої підтримки

НКМ – Національних координаційних механізмів

АС – Африканський Союз

AfCFTA – Африканської континентальної зони вільної торгівлі

МОМ – Міжнародна організація з міграції

УВКБ ООН – Управління Верховного комісара ООН у справах біженців

НАТО – Організація Північноатлантичного договору

MPP – Migrant Protection Protocols

ТНК – транснаціональних корпорацій

ВСТУП

Актуальність. Сучасні світові тенденції, що характеризуються помітним зростанням міграційних потоків, зумовлюють вплив міграційних процесів на міжнародні відносини. Міграція впливає на економічні, соціальні, політичні та культурні аспекти життя країн, що приймають мігрантів, транзитні країни, а також на країни, з яких вони виїжджають. В умовах глобалізації та інтеграційних процесів міграційні потоки стають важливим фактором, що впливає на міжнародні відносини, сприяючи або, навпаки, ускладнюючи співпрацю між державами. Актуальність цієї теми посилюється через зростання напруженості у відносинах між країнами–реципієнтами та країнами–донорами, що пов'язано з питаннями інтеграції мігрантів, забезпечення їх прав, а також з побоюваннями щодо впливу міграції на національну безпеку. Крім того, війни, зміна клімату та природні катаклізми викликають нові хвилі міграції, що ще більше ускладнює ситуацію. Таким чином, дослідження впливу міграційних процесів на міжнародні відносини є необхідним для розробки ефективних політик, які б сприяли мирному співіснуванню та розвитку міжнародного співробітництва. Цей процес має значні наслідки для міжнародних відносин, оскільки мігранти стають предметом політичних маніпуляцій, економічних інтересів і гуманітарних питань. Досліджуючи це явище, ми можемо краще зрозуміти причини міграції, її вплив на економіку, політику та суспільство країн.

Над даною тематикою працювали такі вітчизняні науковці, як О. Бандурка, С. Масьондз, І. Прибиткова, Ю. Римаренко, В. Шелюк. Разом з тим і зарубіжні науковці звертали увагу на дану проблему: Геродот, Птолемей, Е. Равенштейн, Ю. Садовська, Цезар, Тацит.

Мета дослідження – провести ретельний аналіз того, як міграційні процеси впливають на міжнародні відносини. Що включає в себе аналіз економічних, соціальних і політичних аспектів міграції, а також виявлення основних причин та тенденцій міграції населення, розгляд практичних прикладів міжнародних міграційних криз та шляхів їх подолання.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі **завдання**:

- визначити поняття і класифікувати міграційні процеси;
- здійснити аналіз сучасних тенденцій та проаналізувати основні причини міграції;
- оцінити значення міграційних процесів для міжнародних відносин з політичного, економічного та соціокультурного аспектів;
- проаналізувати вплив міграції на міжнародні відносини в різних регіонах;
- дослідити міграційні кризи та їх вплив на міжнародні відносини, зокрема в контексті останніх подій, таких як повномасштабне вторгнення росії в Україну, кризи мігрантів на польсько–білоруському кордоні, та міграційної кризи на американсько–мексиканському кордоні;
- сформувати основні шляхи щодо подолання міграційних криз.

Об’єктом дослідження є міграційні процеси в контексті сучасних міжнародних відносин.

Предмет дослідження – вплив міграційних процесів на міжнародні відносини в політичному, економічному та соціокультурному аспектах, а також аналіз міграційних криз та формування шляхів їх подолання.

Методи дослідження. У роботі використовувалися різні прийоми для досягнення поставленої мети та завдань. Зокрема аналіз наукових праць, статей, електронних ресурсів, присвячених темі міграції та міжнародних відносин. Аналіз даних про сучасні міграційні тенденції та їхній вплив на країни–реципієнти та країни–донори з використанням офіційних статистичних даних міжнародних організацій (ООН, МОМ), а також національних статистичних служб щодо міграційних потоків, їхньої динаміки, економічного внеску, соціальної інтеграції тощо для виявлення тенденцій та кількісної оцінки впливу на міжнародні відносини. Використання порівняльного аналізу для оцінки впливу міграційних процесів на міжнародні відносини в різних куточках світу, враховуючи політичні, економічні та соціокультурні аспекти. Також був застосований метод прогнозування, використовуючи аналіз сучасних тенденцій та факторів, що впливають на міграцію, будуть розроблені шляхи подолання вже існуючих криз.

Наукова новизна. Більш ґрунтовно досліджено проблеми міграційних процесів. На відміну від наявних досліджень, які часто розглядають міграцію частково або в більш загальному контексті, ця праця відрізняється деталізованим розглядом нагальних та гострих міграційних криз сьогодення. Ґрунтовно проаналізовано міграційні процеси, що стали наслідком повномасштабного вторгнення росії в Україну у 2022 році, кризи, що розгорнулася на польсько–білоруському кордоні у 2021 році, а також міграційні потоки на американсько–мексиканському кордоні.

Теоретична значущість. Дослідження суттєво поглиблює наше розуміння того, як міграція впливає на політичні, економічні та соціокультурні виміри міжнародних відносин. Це важливо задля розробки відповідних теоретичних концепцій, оскільки робота пропонує класифікацію та аналіз різних видів міграційних криз. Цей метод дозволяє проаналізувати причини, динаміку та наслідки цих криз у глобальному масштабі.

Практична значущість. Завдяки вивченню певних випадків міграційних криз дослідження розробляє пропозиції для державних органів та міжнародних організацій. Ці рекомендації розроблені для ефективного вирішення таких ситуацій і можуть сприяти підтримці стабільних міжнародних відносин. Результати дослідження можуть бути використані для формування та зміни національної та міжнародної міграційної політики, що охоплює інтеграцію мігрантів та захист їх прав, а також запобігає конфліктам між країнами–донорами та країнами–реципієнтами. Пропозиції щодо глобальної співпраці у вирішенні міграційних криз також мають вирішальне значення.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження оприлюднено на Всеукраїнській науково–практичній on–line конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (м. Житомир, 2025 р.) – «Національна безпека в умовах війни, післявоєнної відбудови та глобальних викликів XXI століття» (2025 р.). Тема публікації – «Міграція як інструмент геополітичного впливу у Європейському Союзі».

Крім того, результати дослідження апробовано у тезах, опублікованих за матеріалами Всеукраїнської науково–практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Держава ХХІ століття: погляд молоді» (присвячена Дню науки) (м. Житомир, 20 травня 2025 р.). Назва публікації – «Вплив вимушеної міграції внаслідок повномасштабного вторгнення Росії в Україну на міжнародну безпеку та співробітництво».

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, що об'єднують шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Обсяг роботи – 76 сторінок, з яких основний текст – 57 сторінок. Список використаних джерел налічує 61 найменування. Робота містить 6 рисунків, 1 таблицю.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО–МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

1.1. Сутність та типологія міграційних процесів

«Перші висловлення про міграцію населення пов'язані з епохою античності. Геродот, Цезар, Птолемей, Тацит у своїх працях торкалися питань переселення народів. У Середні віки дане питання розглядалось у контексті описової географії» [1, с. 387].

«Вперше поняття «міграція» у науковий вжиток вводить англійський учений Е. Равенштейн наприкінці XIX століття у праці під назвою «Закони міграції». Він розглядає міграцію як процес, що є постійним та обумовленим взаємодією чотирьох основних груп чинників, що діють: у початковому місці проживання мігранта, на стадії його переміщення, в місці в'їзду, а також чинники особистого характеру. Термін «міграція» походить від латинського слова *migratio* та означає акт переміщення або переселення. У свою чергу соціологічний словник визначає міграцію як географічний рух індивідів або груп індивідів, тобто мобільність людей у вузькому або ширшому географічному просторі» [2, с. 374].

«Міграція – процес переміщення населення як через міжнародні кордони, так і всередині держави. Незалежно від тривалості, складу та причин також охоплює поняття міграція біженців, переміщення осіб, які зазнали виселення, та економічних мігрантів. Казахська дослідниця міграції Ю. Садовська зазначає, що міграція – це пересування жителів через державні кордони, яке пов'язане зі зміною місця проживання і вимагає внутрішньодержавного і міждержавного регулювання залежно від виду політичних процесів. Натомість український вчений Ю. Римаренко підкреслює, міграція – це переміщення людей, етносів, їх частин або окремих представників, яке пов'язане зі зміною місця постійного проживання або з поверненням до нього» [1, с. 387–388].

«Український дослідник В. Шелюк пропонує трохи ширше визначення міграції. Міграція – це поняття, яке відображає соціально–економічні і демографічні процеси, сукупність переміщень, які здійснюються людьми між країнами, регіонами однієї країни, різного виду поселеннями та інші види переміщень» [3, с. 128].

О. Бандурка розглядає міграційний процес як соціально зумовлену та керовану діяльність, яка підлягає регулюванню нормами адміністративного права. Згідно з його підходом, міграція є соціальним явищем, що проявляється в діях певної соціальної спільноти – фактично існуючої, емпірично визначеної групи осіб, яка характеризується відносною єдністю та здатна виступати самостійним суб'єктом соціальної поведінки. У результаті правового регулювання за допомогою адміністративно–правових норм міграційний процес набуває впорядкованого характеру.

«У свою чергу, С. Масьондз трактує міграційні процеси ширше, включаючи не лише переселення, але й усі форми переміщення населення в просторі – сезонні, тимчасові, маятникові. Такі переміщення є масовими й охоплюють перетин кордонів різних територій незалежно від тривалості, регулярності чи цільового призначення, з можливістю як остаточної зміни місця проживання, так і тимчасового або навіть без його зміни – як у випадку маятникової міграції» [5, с. 10].

З даних рисунка 1.1 бачимо за якими класифікаціями поділена міграція. Розглянемо їх далі. Класифікуючи міграції стосовно будь-якої країни, виділяють зовнішню (міждержавну) і внутрішню. До зовнішньої міграції відносять такий рух населення через державні кордони, який пов'язаний зі зміною місця проживання. Зовнішня міграція за територіальним охопленням включає міжконтинентальні та внутріконтинентальні переміщення. Зовнішня міграція має два боки: еміграція – виїзд працездатного населення з країни перебування для довгострокового чи постійного проживання в іншу країну та імміграція – в'їзд робочої сили в дану країну з-за кордону (на постійне або тривале проживання для навчання, працевлаштування або з метою втечі від дискримінації, переслідувань тощо [4].

Реєміграція – повернення емігрантів в країну громадянства, постійного проживання або походження. Репатріація в буквальному перекладі означає «повернення на рідну землю». Це повернення на батьківщину предків [6].

Внутрішня міграція – це переміщення населення в межах однієї країни. Розрізняють міграції сільського та міського населення, міжміські міграції та міграції у межах сільської місцевості. Розрізняють також і міграції в межах окремих великих територіальних одиниць – області, економічного району, автономної республіки. У цих випадках міграції поділяють на внутріобласні та міжобласні, внутрірайонні та міжрайонні.

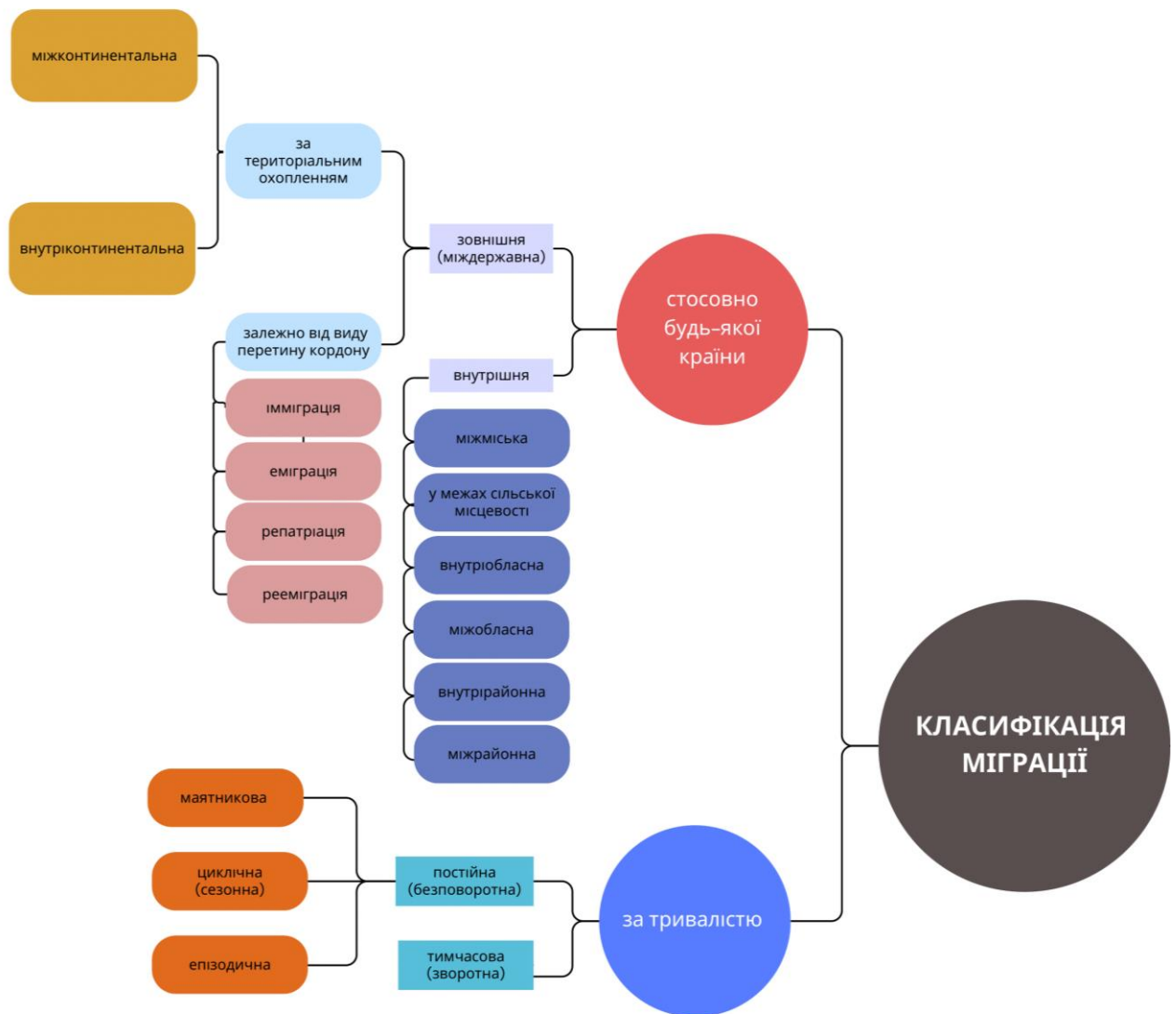
За тривалістю міграції поділяються на постійні (безповоротні) та тимчасові (зворотні). Постійна (безповоротна) міграція – це переміщення населення, що супроводжується зміною постійного місця проживання. Масштаби зазначених переміщень, структура населення, яке в них задіяне, обумовлюють зміну кількісних і якісних характеристик населення конкретного населеного пункту, збільшують чи зменшують його трудовий потенціал. Прикладом постійної міграції є переселення сільських жителів до міст, а тимчасової (зворотної) – навчання, робота на іншій території за контрактом тощо.

Тимчасові міграції поділяються на маятникові, циклічні, епізодичні. Маятникова міграція – це щоденні або щотижневі поїздки населення від місць проживання до місць роботи або навчання, що розташовані в різних населених пунктах. У маятникових міграціях бере участь значна частина міського й сільського населення. Радіус маятникової міграції для великих міст дорівнює близько 40–70 км, для середніх – 25–30 км. Маятникова міграція задовольняє матеріальні та соціальні потреби, але приводить до надмірної втоми, бо пов'язана також з витратами вільного часу мігрантами, що скорочує можливості їх відпочинку і відновлення сил, виховання дітей, підвищення освітнього і культурного рівня тощо. Циклічна (сезонна) міграція – це переміщення працездатного населення, пов'язане з пошуком роботи на певний час з поверненням на попереднє місце проживання (наприклад, сезонні роботи). Епізодична міграція являє собою

ділові, культурно–побутові, рекреаційні та інші поїздки, що здійснюються нерегулярно у часі.

Рисунок 1.1

Класифікація міграції

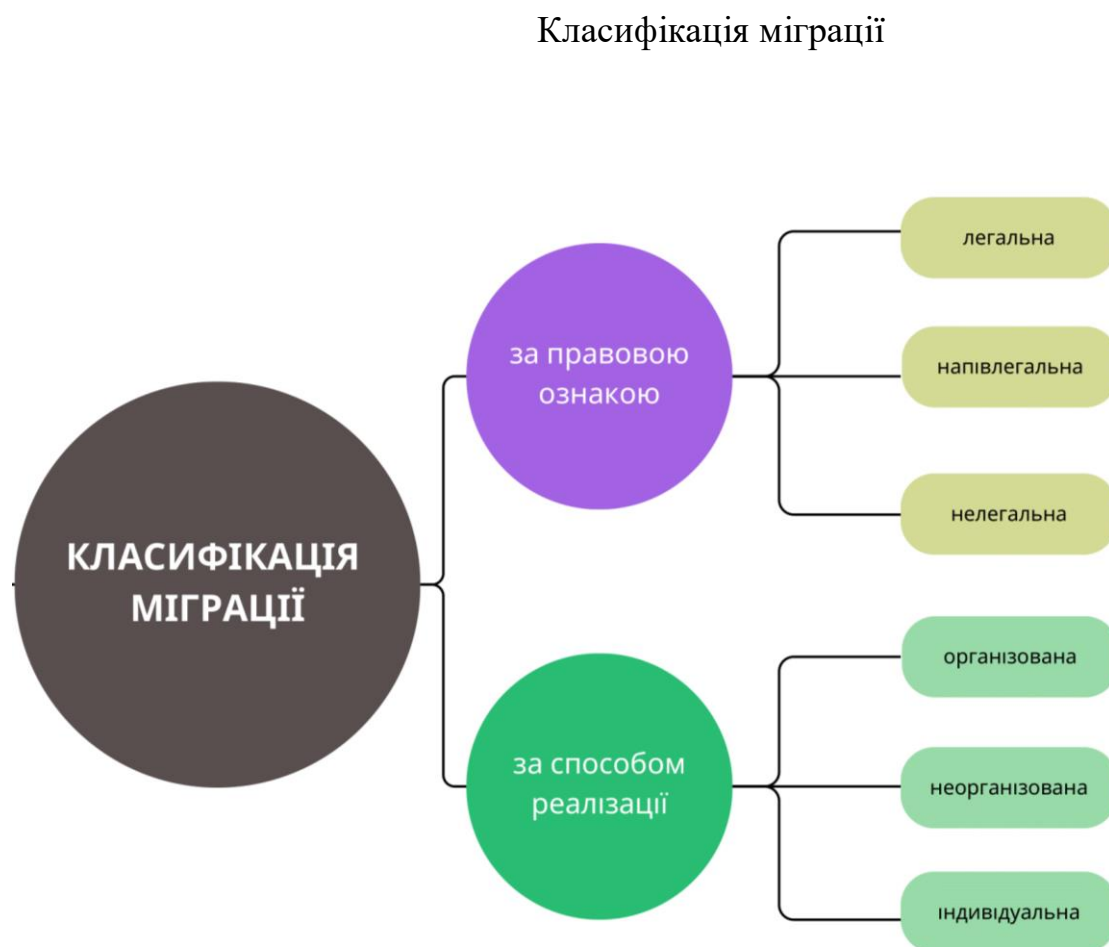
Джерело: Складено за [4].

Із рисунка 1.2 видно класифікацію мігрантів за правовою ознакою: їх поділяють на легальних, напівлегальних і нелегальних. Легальні мігранти перетинають міжнародні кордони на законних підставах, тобто мають візу на в'їзд

на певний термін або, перебуваючи в інших країнах, продовжили термін її дії. Напівлегальні мігранти, маючи візу, прибувають до країни на законних підставах, але через певний час з різних причин відмовляються виїхати до своєї батьківщини і залишаються у країні перебування. Нелегальні мігранти покидають країни постійного проживання, перетинають кордони держав без офіційного дозволу, тобто без візи на в'їзд.

За способом реалізації міграції поділяються на організовані та неорганізовані, індивідуальні. Перша здійснюється за допомогою й за участі державних та громадських органів, другі ж – силами й коштом самих мігрантів без матеріальної та організованої підтримки з боку будь-яких установ [4].

Рисунок 1.2

Джерело: Складено за [4].

Зовнішня (міждержавна) міграція існує в різних формах: трудовій, сімейній, рекреаційній, туристичній.

Важливе значення у переміщенні людей відіграє сформованість мотивації до переселення. За сформованістю мотивації до переселення розрізняють міграцію добровільну та вимушену. Добровільна міграція – переміщення фізичних осіб з метою добровільної зміни місця проживання/перебування, що супроводжується перетинанням державного кордону або меж адміністративно-територіальних одиниць [7]. «Примусова – виселення або вигнання, тобто ситуація, коли мігрант позбавлений права вибору, а до переміщення його примушує вища влада» [3, с. 134].

Вимушена міграція – це переміщення особи, що супроводжується перетинанням державного кордону, у зв'язку з учиненням щодо неї або членів її сім'ї насилля чи переслідування в будь-якій формі або реальною можливістю піддатися насиллю чи переслідуванню [4].

«Доцільно також виділити в окремий вид міграцію вимушену, тобто зміну місця проживання на певний час або назавжди у супереччя бажанням людей, до якої спонукають стихійні лиха, війни, голод, переслідування тощо. У таких випадках у мігранта все ж залишається право мінімального вибору, наприклад, вибору часу чи напрямку міграції. Вимушених мігрантів часто називають біженцями, проте біженцем стає не кожен вимушений мігрант по приїзді у країну переселення. Можна виділити три типи вимушених мігрантів: особи, що шукають притулку – претенденти на отримання статусу біженця, тобто громадяни інших держав або особи без громадянства, які, будучи вимушеними переселитися з місця свого постійного проживання, подали прохання про отримання статусу біженця у країні імміграції, але ще не отримали його; особи, що мають тимчасовий статус біженця – громадяни інших держав або особи без громадянства, яким державні органи країни імміграції надали тимчасовий захист і права на визначений період, ідентичні правам біженців, та власне біженці – громадяни інших держав або особи без громадянства, які змушені були мігрувати з причин, достатньо вагомих для державних органів країни в'їзду, аби надати їм необхідний захист та право на

проживання і працевлаштування на необмежений термін, що і передбачає статус біженця» [3, с. 134–135].

«За способом реалізації міграції можна поділити на стихійну (вільна міграція однієї людини або цілої сім'ї в якесь обране ними місце), організовану (колективна міграція, санкціонована вищим державним або приватним органом) та ланцюгову (міграція, організована родичами чи знайомими, що вже виїхали за кордон та сформували неформальні соціальні мережі для полегшення виїзду своїм країнам, надання їм інформації, фінансової допомоги та допомоги при пошуках житла і роботи на новому місці). За кількістю мігрантів пропонуємо поділити міграції на групову, тобто міграцію груп людей, що походять з однієї і тої ж місцевості (села чи міста) та направляються в одне і те ж місце, сімейну, або переміщення на певний період часу чи назавжди за межі адміністративної одиниці цілих сімей (її ще називають демографічною, оскільки вона впливає на демографічну ситуацію у країнах еміграції та імміграції) та міграцію особну, тобто індивідуальну міграцію неодружених людей або людей, які тимчасово розлучаються зі своїми сім'ями і мають намір рано чи пізно повернутися на Батьківщину» [3, с. 133].

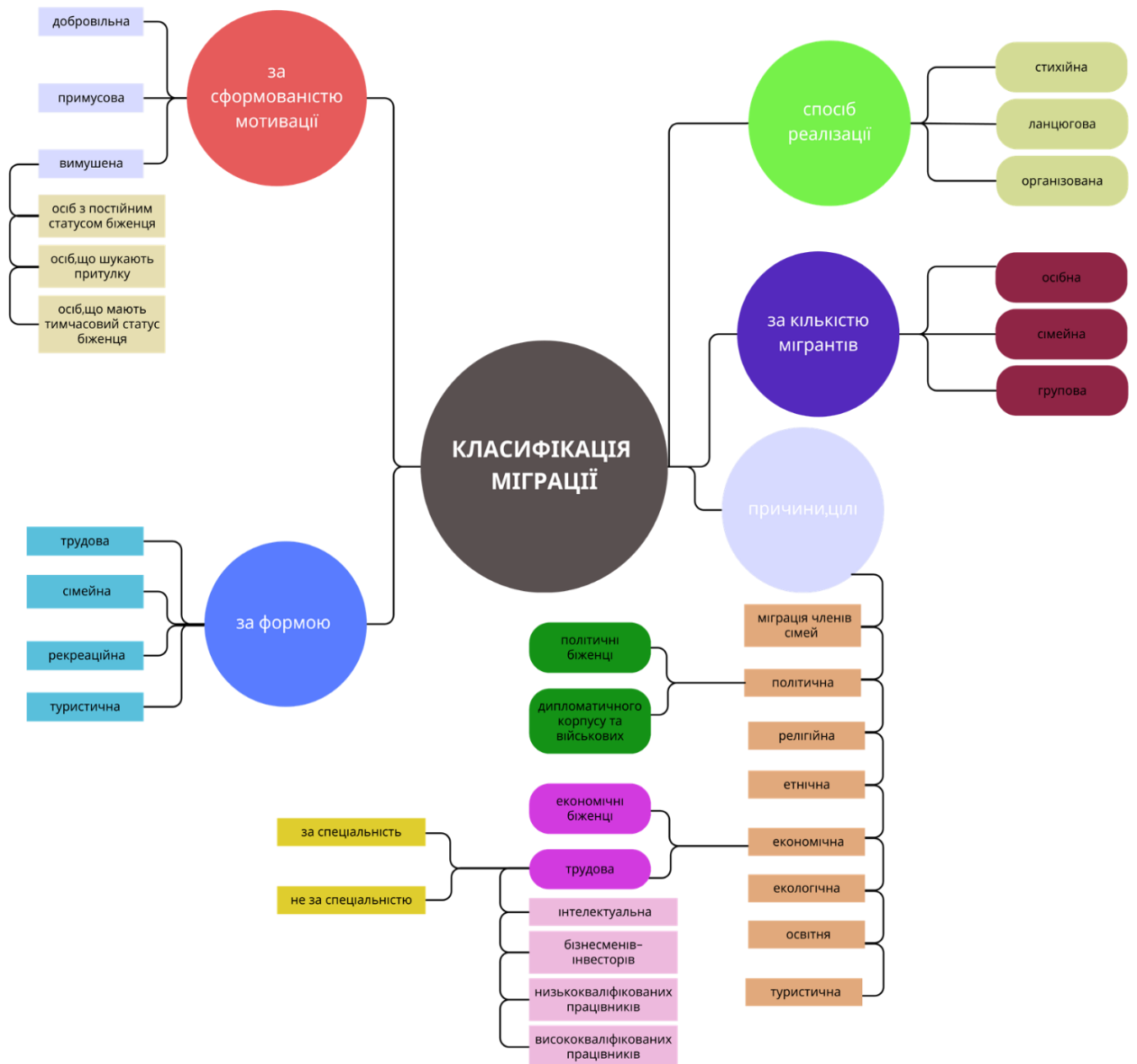
«Очевидно, найбільш обширною складовою класифікації міграції є класифікація за критерієм причин–цілей. Міграція членів сімей – це міграція, яка має на меті реалізацію права на возз'єднання сім'ї, тобто возз'єднання з особами, які вже мігрували раніше (це право, однак, не є визнаним всіма країнами імміграції) або для створення нової сім'ї. Політичну міграцію можна поділити на два види: перший – міграція, що настає внаслідок змін політичних режимів (це одиничні або масові переміщення населення, яке підтримує політичну опозицію та, відчуваючи загрозу своєму існуванню, змінює місце/країну постійного проживання); таких людей ще називають «політичними біженцями». До цього виду міграцій варто віднести переселення внаслідок змін державних кордонів. Другий вид – це міграція дипломатичного корпусу та військових, або тривалі відрядження (приблизно 3–4 роки залежно від місця призначення) військовослужбовців, дипломатів, адміністративно–обслуговуючого персоналу дипломатичних установ та їхніх сімей. Релігійною міграцією називаємо міграцію, що не має постійного характеру і

пов'язана з відправленням релігійного культу (наприклад, прощі та паломництво мусульманського населення в Мекку). До етнічних міграцій належать переселення з етнічних мотивів заради покращення умов проживання чи збереження життя за умов існування фізичної («етнічні чистки») або етнокультурної загрози. І. Прибиткова стверджує, що всі види міграцій є етнічними, оскільки кожна людина належить до певної етнічної групи. Проте це твердження можна заперечити, хоча б для того, щоб побудувати логічну класифікацію. Якщо ми приймемо критерій «причина–ціль», то стане зрозуміло, що не всі іммігранти мігрують лише з расових причин. Насправді ці причини часто поєднуються з іншими соціальними факторами і рідко мають самостійне значення. Екологічною міграцією називають переселення з районів екологічних катастроф та стихійних лих внаслідок суттєвого погіршення умов проживання в наявному навколишньому середовищі. Осіб, які здійснюють екологічну міграцію, ще часто називають «екологічними біженцями». Освітньою міграцією назвемо переважно тимчасове переселення, що триває від кількох місяців до кількох років та має на меті навчання у навчальних закладах за межами адміністративно–територіальної одиниці постійного місця проживання. Туристична міграція – це туристичні поїздки, які, як правило, не мають постійного характеру та відбуваються у різних напрямках; освітньою міграцією назвемо переважно тимчасове переселення, що триває від кількох місяців до кількох років та має на меті навчання у навчальних закладах за межами адміністративно–територіальної одиниці постійного місця проживання. Економічною міграцією є перетин внутрішньодержавних та міжнародних кордонів у пошуках роботи, з метою придбання чи продажу товарів, інвестування та інших видів діяльності, що мають економічні цілі чи мотиви. Так звані «економічні біженці» – це люди, які виїжджають з місця постійного проживання через незадовільні економічні умови (масове безробіття, непомірно високий рівень цін, невиплата зарплатні тощо) при відсутності інших мотивів (стихійних лих, екологічних катастроф, війн), цей вид міграції виділяємо за субкритерієм причин. Інший різновид економічної міграції – міграцію трудову виділимо за субкритерієм цілей. Трудова міграція – це міграція осіб, що внаслідок погіршення економічної ситуації переїжджають на певний

період часу, виключно для того, щоб найнятись на роботу та висилати гроші додому або робити заощадження для матеріального забезпечення свого існування після повернення додому. Зустрічаються класифікації, де до трудової міграції відносять будь-яку міграцію, що спричиняється до найму на роботу у країні імміграції, та міграцію з метою навчання, проте ми уже розділили ці види міграції за цілями та причинами. Також зустрічається трактування трудової міграції як міграції з метою суто легального найму, але тут неясно, як тоді класифікувати міграцію з метою найму без офіційного дозволу, тому наведене ширше означення вважаємо більш правильним. Трудову міграцію можна поділити на міграцію з метою працевлаштування за спеціальністю, отриманою раніше, та за спеціальністю, яка їй не відповідає. Іншим критерієм класифікації трудової міграції є професійно-кваліфікаційний рівень мігрантів. У більшості випадків трудові мігранти – це некваліфіковані або низько кваліфіковані працівники, оскільки саме на таку працю існує найбільший попит у країнах імміграції. Другий вид – міграція висококваліфікованих кадрів – це: 1) міграція, пов'язана з незадоволеністю спеціалістів рівнем матеріально-технічного та інформаційного забезпечення їх професійної діяльності (при цьому переважно відбувається зміна місця роботи, але не спеціальності, бо мігрантів приваблює не сама можливість отримати роботу, а дістати кращі умови для праці та більшу заробітну плату); 2) міграція працівників транснаціональних корпорацій (ТНК) та мультинаціональних корпорацій міжнародних організацій, які в силу специфіки цих утворень змушені час від часу змінювати місце роботи (але тільки географічне місце). Третій вид трудової міграції – інтелектуальна – це міграція вчених, викладачів університетів, працівників науково-дослідних інститутів, що працюють переважно за спеціальністю на основі короткотермінових чи довготермінових контрактів в країнах імміграції, де отримують кращі умови праці та вищу зарплату, ніж у рідній країні. За мотивацією інтелектуальна міграція схожа на попередній вид трудової міграції. Ще одним різновидом трудової міграції є міграція бізнесменів-інвесторів, що вкладають гроші у вже існуючі, або створюють нові підприємства у місцях (країнах), які не є місцем їхнього постійного проживання» [3, с. 135–137].

Рисунок 1.3

Класифікація міграції

Джерело: Складено за [7].

Міграція населення – важливе соціально-економічне явище, що включає внутрішні та зовнішні переміщення населення. Визначення та класифікація міграції, яка може бути добровільною чи вимушеною, постійною чи тимчасовою, відображає різноманіття причин і спонукань людей змінювати місце проживання. Зрозуміти всю складність цього процесу допомагають такі похідні терміни, як

імміграція, еміграція, реімміграція, різні форми внутрішньої міграції. Міграційні процеси мають значний вплив на ринок праці та соціальну структуру країни. Вони можуть сприяти інтеграції в глобальний ринок праці, але вони також можуть створити негативні наслідки, такі як «відтік мізків» і соціальна напруга. Важливою є роль держави в регулюванні трудової міграції, яка забезпечує захист прав мігрантів та сприяє формуванню привабливого внутрішнього ринку праці.

1.2. Причини та сучасні тенденції міграції населення

Соціально–економічна суть міграції населення полягає у забезпеченні кількісної та якісної відповідності між потребою у робочій силі та наявністю її у різних регіонах держави, а також у реалізації прагнень працівників задовольнити особисті потреби соціального, професійно–кваліфікаційного та духовного характеру.

У науковій літературі існує різноманітна класифікація чинників (часто взаємозалежних), під впливом яких формуються напрямки та масштаби міграційних процесів. Переміщення у просторі відбувається внаслідок дії економічних, соціальних, демографічних, політичних, етнічних, освітніх, морально–психологічних, військових, екологічних та інших факторів, але ці чинники діють одночасно, вони певною мірою взаємозалежні, тож виявити окремі компоненти міграційного процесу, сформовані під впливом одного чи двох факторів, як правило, складно.

Будь–який міграційний акт відбувається під дією комплексу мотивів. Вони залежать від суб'єктивних та об'єктивних причин: з одного боку, міграції відбуваються за особистим бажанням – кожен громадянин має право і можливість вибирати для себе місце проживання та праці, тобто задовольнити свої різноманітні потреби матеріального, професійно–кваліфікаційного і духовного характеру.

Поділяють також фактори міграції на некеровані і керовані суспільством, іншими словами – умови (природні умови різних регіонів і поселень, ступінь їх розвитку, обжитості і благоустрою, географічне положення) і фактори–регулятори

(демографічні – інтенсивність природного зростання населення, його склад за віком і статтю, співвідношення корінного населення та приїжджого, старожилів і новоселів, етнічні відмінності між групами в мові, духовній культурі, побуті, національних обрядах, звичаях тощо; соціально–психологічні – інтенсивність соціального спілкування людей, соціально–психологічний клімат, соціальні умови життя людей).

Виділяють також чинники міграції за сферою їх прояву: народногосподарські, територіальні, галузеві та внутрівиробничі, а також постійні, тимчасові і змінні залежно від їх використання в регулюванні міграційних процесів. Міграція значною мірою впливає на формування, функціонування й розвиток ринку праці. Міграція як чинник розвитку ринку виконує прискорювальну, розподільчу та селективну функції. Забезпечення певного рівня географічної мобільності робочої сили, змінність складу трудоактивного населення регіону та збільшення місць проживання індивіда протягом життя є результатами здійснення прискорювальної функції. Розподільча функція міграції виявляється у перерозподілі населення між регіонами за рахунок чого досягається більша відповідність між попитом на робочу силу та її пропозицією. Селективна функція міграції полягає у зміні якісного складу населення і робочої сили регіонів унаслідок нерівномірної участі у міграційних процесах представників різних соціально–демографічних груп [4].

«Причини міграції можуть бути економічні, національні, політичні, екологічні тощо. Найбільш типовими причинами міграції є:

- бажання кращих умов і якості життя;
- можливість реалізації своїх професійних орієнтацій: отримання роботи в іншому місці проживання на кращих умовах оплати, за фахом і на омріяній посаді;
- потреба в оновленні життя, визначеній культурі і знаннях;
- зміни в регіональному розміщенні виробництва, його реструктуризації;
- стан здоров'я і необхідність змін кліматичних умов;
- сімейно–шлюбні відносини, об'єднання з близькими;
- соціальні і етнічні конфлікти, війни;
- трудові конфлікти і конфлікти в сім'ї;

– випадкові обставини та інше.

Одні причини міграції мають груповий і масовий характер, інші – індивідуальний. Існують також причини типові і особливі, об’єктивні і суб’єктивні. Неоднакові причини міграції в різних регіонах, по-різному співвідносяться економічні і соціальні причини міграції.

Особливе місце серед причин міграції населення займає якість навколишнього середовища, яка є важливою умовою, що визначає якість життя і стан здоров’я людей» [8].

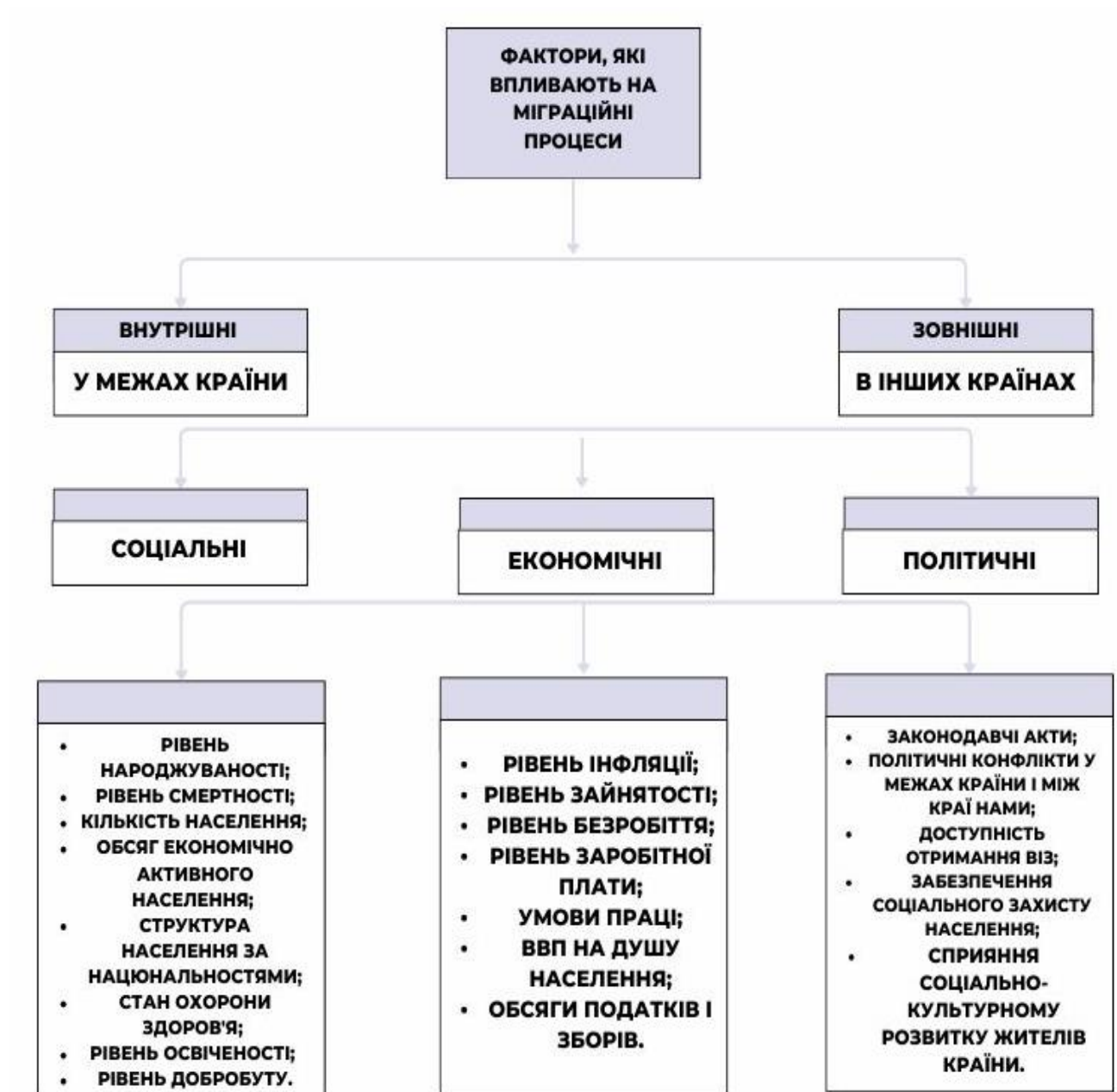
Міграція населення може бути зумовлена різними причинами. По-перше, економічні та соціальні фактори грають важливу роль, адже люди часто шукають кращі можливості для роботи, вищі доходи або просто бажають змінити свій спосіб життя. По-друге, політичні обставини, такі як переслідування за політичними, релігійними чи расовими ознаками, також можуть спонукати людей до переселення. Крім того, військові причини, як-от депортація або евакуація, а також екологічні проблеми, такі як несприятлива екологічна ситуація, можуть змусити людей залишати свої домівки.

Соціальні фактори, які впливають на міграційні процеси, включають рівень народжуваності та смертності, чисельність населення, зокрема економічно активного, а також стан охорони здоров’я, рівень освіти та загальний добробут. Ці показники прямо пов’язані з рішеннями людей про міграцію, оскільки вони відображають умови життя в країні.

Не менш важливими є економічні фактори, такі як рівень інфляції, зайнятості і безробіття, заробітні плати, умови праці та ВВП на душу населення. Політичні фактори також відіграють суттєву роль у регулюванні міграційних процесів, зокрема законодавчі акти, політичні конфлікти та доступність віз. Забезпечення соціального захисту та сприяння соціально–культурному розвитку населення можуть істотно вплинути на міграційні потоки [9].

На демографічні та міграційні процеси впливає ряд факторів, серед яких виділяють соціальні, економічні та політичні (рис. 1.4):

Причини міграції

Джерело: Складено за [9].

За поточними глобальними оцінками, у 2020 році у світі налічувалося близько 281 мільйона міжнародних мігрантів, що становить 3,6 відсотка світового населення. Загалом за останні п'ять десятиліть кількість міжнародних мігрантів

зросла. За оцінками, у 2020 році загальна кількість 281 мільйона людей, які живуть у країні, яка не є країною їхнього народження, на 128 мільйонів більше, ніж у 1990 році, і втричі перевищує оціночну кількість у 1970 році. Зараз у світі кількість міжнародних мігрантів чоловіків перевищує кількість жінок, а за останні 20 років гендерний розрив збільшився. У 2000 році співвідношення між чоловіками та жінками становило 50,6–49,4 відсотка (або 88 мільйонів чоловіків–мігрантів і 86 мільйонів жінок–мігрантів). У 2020 році цей розподіл становив 51,9% проти 48,1% із 146 мільйонами мігрантів чоловічої статі та 135 мільйонами жінок. З 2000 року частка жінок–мігрантів зменшується, а частка чоловіків–мігрантів зросла на 1,3 відсоткових пункти.

За прогнозами та вивченням загальної якості життя за країнами, а також за низкою ключових індексів і ключових показників міграції та переміщення підкреслює реальність того, що деякі країни стикаються з набагато більшими контекстуальними проблемами та вищим ризиком (подальшої) міграції та переміщення. У поєднанні ці набори даних можуть виступати в якості прогнозних індикаторів, допомагаючи особам, які приймають рішення, краще передбачити деякі з ключових викликів міграції та майбутні можливості.

Дані глобальних індексів і рейтинги часто відображають системні проблеми, які охоплюють десятиліття, якщо не сотні років накопиченої історії. Наприклад, «Henley Passport Index» – це глобальний рейтинг країн відповідно до відносної свободи в'їзду їхніх громадян, який показує, що здатність особи в'їхати в країну багато в чому визначається національністю. Візовий доступ також широко відображає статус країни та відносини в міжнародному співтоваристві та вказує на те, наскільки вона стабільна, безпечна та процвітаюча по відношенню до інших країн.

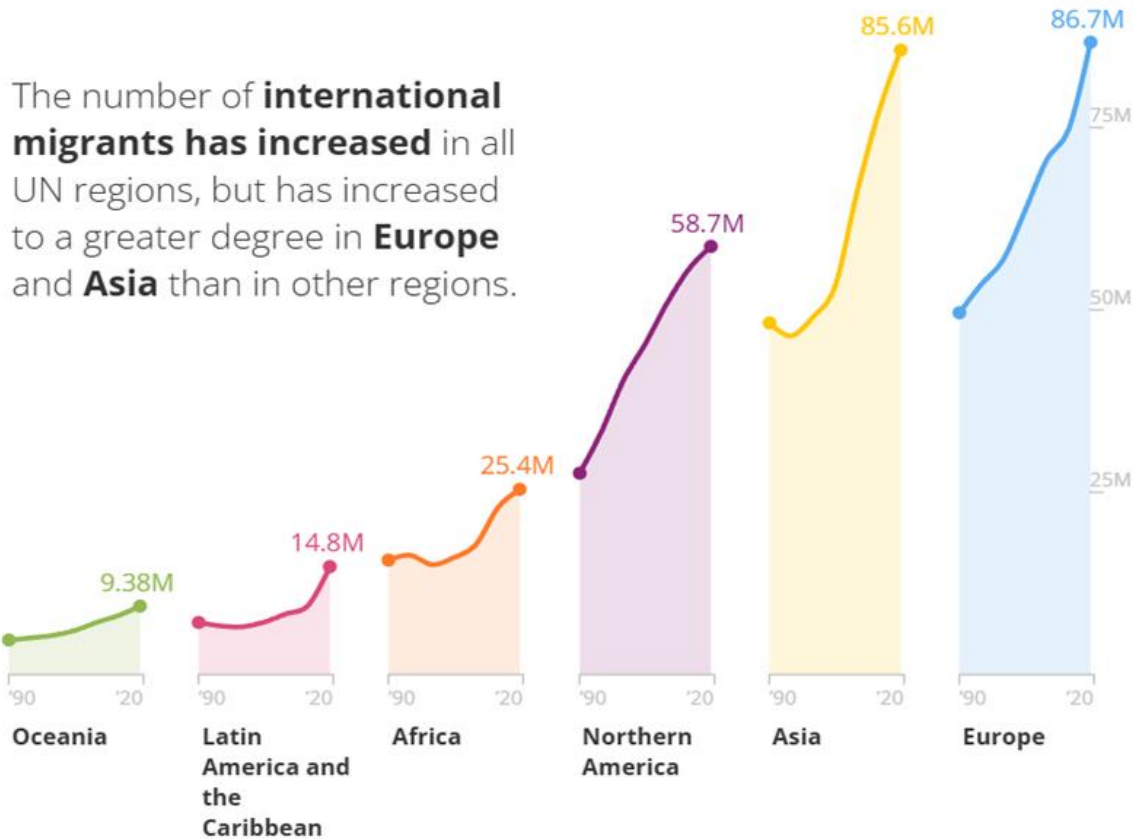
Громадяни країн із дуже високим рівнем людського розвитку можуть подорожувати без віз приблизно до 85 відсотків усіх інших країн світу. Ці країни також є важливими та кращими країнами призначення. Однак візові обмеження, які діють для країн із низьким рівнем людського розвитку, свідчать про те, що регулярні шляхи міграції є проблематичними для громадян. Нелегальні шляхи,

ймовірно, є найбільш реалістичним (якщо не єдиним) варіантом, відкритим для потенційних мігрантів із цих країн.

Коли ці дані індексу та міграції візуально представлені на глобальній мозаїчній карті, ми можемо побачити широкі регіональні аспекти, виділені чітко. Чим інтенсивніший зелений колір, тим більше вирівнювання рейтингу позитивного індексу та нижчі рівні зміщення – дивіться, наприклад, Європу. З іншого боку, інтенсивніший рожевий колір в Африці та Азії показує, що нижчі індексні рейтинги та більш високі рівні зміщення сильно збігаються. Саме в цих регіонах ми, швидше за все, знайдемо країни, які можуть потребувати більшої уваги та зосередженості, включаючи оперативну, програмну та політичну підтримку. Європа та Азія прийняли приблизно 87 та 86 мільйонів міжнародних мігрантів відповідно, що становить 61% світової кількості міжнародних мігрантів. За цими регіонами йшла Північна Америка, де у 2020 році було майже 59 мільйонів міжнародних мігрантів, або 21 відсоток світової кількості мігрантів, Африка – 9 відсотків, Латинська Америка та Карибський басейн – 5 відсотків, і Океанія – 3 відсотки. У порівнянні з чисельністю населення в кожному регіоні, частка міжнародних мігрантів у 2020 році була найвищою в Океанії, Північній Америці та Європі, де міжнародні мігранти становили, відповідно, 22 відсотки, 16 відсотків і 12 відсотків від загальної чисельності населення. Для порівняння, частка міжнародних мігрантів відносно невелика в Азії та Африці (1,8% і 1,9% відповідно) і Латинській Америці та Карибському басейні (2,3%). Проте найбільше зростання з 2000 по 2020 рік спостерігалось в Азії – на 74 відсотки (близько 37 мільйонів людей в абсолютному вираженні). За цей період Європа зазнала другого за величиною зростання кількості міжнародних мігрантів на 30 мільйонів, за якою йшло збільшення на 18 мільйонів у Північній Америці та на 10 мільйонів в Африці. Кількість міжнародних мігрантів зросла в усіх регіонах ООН, але в Європі та Азії зросла більшою мірою, ніж в інших регіонах [10].

Рисунок 1.5

Кількість міжнародних мігрантів

Джерело: [10].

Згідно з звітом по світовій міграції за 2024 рік. За останні два роки після опублікування останнього звіту про світову міграцію у сфері міграції відбулося багато чого наприкінці 2021 року. За останні два роки відбулися масштабні події міграції та переміщення, які спричинили великі труднощі та травми, а також втрати життя. Крім конфліктів в Україні та Газі, мільйони людей були переміщені внаслідок конфлікту, наприклад, усередині та/або з Сирійської Арабської Республіки, Ємену, Центральної Африканської Республіки, Демократичної Республіки Конго, Судану, Ефіопії та М'янми. Також були масштабні переміщення, викликані кліматичними та погодними катаклізмами в багатьох

частинах світу у 2022 році і 2023 р., включно з Пакистаном, Філіппінами, Китаєм, Індією, Бангладешем, Бразилією та Колумбією. Крім того, у лютому У 2023 році на південному сході Туреччини та на півночі Сирійської Арабської Республіки сталися потужні землетруси, що спричинило більше понад 50 000 смертей. Станом на березень приблизно 2,7 мільйона людей були переміщені в Туреччині, і багато залишилися без даху над головою в Сирійській Арабській Республіці. Також відбулась інтенсифікація міграції як політичного інструменту в демократичних системах по всьому світі, зокрема в Європі, де результати деяких національних виборів стикаються з питаннями антиімміграційної політики та зростанням витрат на проживання.

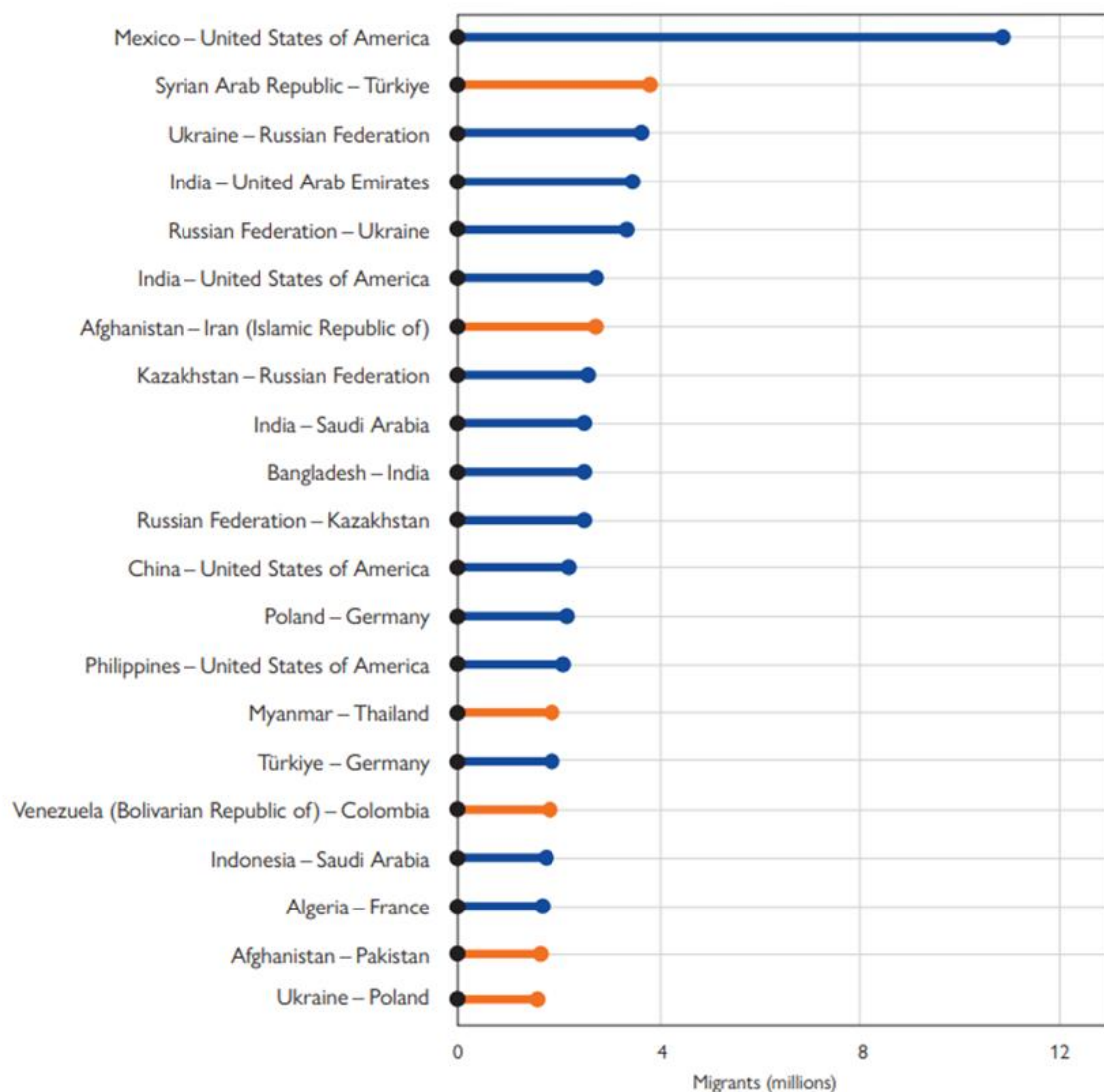
Зростання антиіммігрантських настроїв також спостерігається в інших частинах світу, де погіршення економічних умов, таких як Північна та Південна Африка, Південно–Східна Азія та Близький Схід. Незважаючи на нещодавні події, багаторічні дані про міжнародну міграцію свідчать про те, що міграція не є рівномірною по всьому світу, а формується під впливом економічних, географічних, демографічних і інших факторів, в результаті чого формуються різні моделі міграції, такі як міграційні «коридори». Найбільші коридори, як правило, пролягають через країни, що розвиваються, до країн з розвинутою економікою, таких як Сполучені Штати Америки, Об'єднані Арабські Емірати, Саудівська Аравія та Німеччина; великі коридори також можуть відображати затяжний конфлікт і пов'язане з ним переміщення, наприклад, з Сирійської Арабської Республіки до Туреччини [11, с. 3].

Аналізуючи сучасні міграційні процеси, важливо враховувати географічну структуру міграційних потоків, зокрема визначити основні країни походження та призначення мігрантів, що дозволяє глибше зрозуміти чинники, які впливають на формування та інтенсивність цих переміщень. Як видно з рисунку 1.6, коридор Мексика–США є найбільшим у світі – майже 11 млн. людей. Другим за величиною є коридор з Сирійської Арабської Республіки до Туреччини, що складається переважно з біженців, переміщених внаслідок громадянської війни в Сирійській Арабській Республіці. Коридор між російською федерацією та Україною займає

місця третє і п'яте місця серед найбільших коридорів у світі, що пов'язано з низкою основних причин, які змінювалися з плином часу (наприклад, переміщенням включаючи, переміщення з України після вторгнення російської федерації у 2014 і 2022 роках) [11, с. 23].

Рисунок 1.6

Основні міжнародні міграційні коридори між країнами, 2024 рік

Source: UN DESA, 2021a; UNHCR, 2023a.

Джерело: [11].

У період з 1995 по 2020 рік лише кілька країн змінили своє місце в топ-20 країн походження мігрантів (Португалія, Білорусь, Республіка Корея та Афганістан входили до першої двадцятки у 1995 році, але у 2020 році були замінені на

Боліваріанську Республіку Венесуели, Румунію, Єгипет і В'єтнам). Однак можна спостерігати, що існує набагато менше країн походження з середнім Індексом людського розвитку до 2020 року і жодної країни з низьким; однак це частково пов'язано з прогресом у розвитку країн та їх класифікацією. Переважання країн з високим та дуже високим ІЛР серед країн походження до 2020 року буде досить значною: на них припадатиме 16 з 20 найбільших країн походження.

Що стосується країн призначення, то станом на 1995 і 2020 роки, порівняно з 20 найбільшими країнами походження, п'ять країн випали зі списку (Пакистан, Кот-д'Івуар, Аргентина, Ізраїль та Узбекистан), а на зміну їм прийшли Іспанія, Таїланд, Малайзія, Кувейт і Японія. За винятком Казахстану, Індії, Йорданії та України, всі країни призначення як 1995 року, так і 2020 року зі списку топ-20 за цей період зросла кількість і частка іммігрантів. Таблиця 1.6 показує значне збільшення кількості іммігрантів, яке спостерігається в багатьох країнах призначення, особливо в Сполучених Штатах Америки, Саудівській Аравії, Німеччині, Великій Британії та Об'єднаних Арабських Еміратах. Це підкреслює, що корисно обговорювати міжнародних мігрантів на глобальному і регіональному рівнях, але існують чіткі довгострокові коридори між країнами, на які припадає велика частка міжнародної міграції, що приховує справжній ступінь того, що міграція залишається вкрай нерівномірною в глобальному масштабі [11, с. 124–125].

Сучасні міграційні процеси є результатом багатьох факторів, що впливають на переміщення населення в світі. Соціально-економічні умови, такі як пошук кращих можливостей для роботи, вищі доходи та бажання змінити спосіб життя, стоять на першому місці серед причин міграції. Політичні обставини, включаючи переслідування та конфлікти, а також екологічні проблеми, також суттєво впливають на рішення людей залишити свої домівки. Важливо також зауважити, що ці чинники часто взаємопов'язані, що ускладнює їх окреме дослідження.

Таблиця 1.6

Топ–20 країн походження та призначення мігрантів,
за кількістю (мільйони) та часткою від загальної кількості населення

Країна–походження			Країна–призначення		
Індонезія			4.58		
Країна	Емігранти	(%)	Країна	Іммігранти	(%)
Індія	17.79	1.3	Сполучені Штати Америки	43.43	13.1
Мексика	11.07	7.9	Німеччина	14.22	17.0
Китай	9.80	0.7	Саудівська Аравія	13.00	37.3
Бангладеш	7.34	4.3	Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії	8.92	13.1
Пакистан	6.14	2.7	Об'єднані Арабські Емірати	8.43	85.3
Україна	6.05	12.2	Франція	8.09	12.4
Філіппіни	6.01	5.2	Канада	7.81	20.7
Польща	4.82	11.3	Австралія	7.41	29.1
Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії	4.62	6.4	Іспанія	6.63	14.2

Продовження табл. 1.6

Індонезія	4.58	1.6	Італія	6.13	10.1
Боліварська Республіка Венесуела	4.49	13.6	Україна	4.57	10.4
Казахстан	4.20	18.3	Індія	4.48	0.3
Румунія	3.98	17.1	Таїланд	3.53	5.1
Німеччина	3.85	4.4	Казахстан	3.39	18.1
Єгипет	3.57	3.4	Малайзія	3.08	9.5
Туреччина	3.28	3.7	Кувейт	2.98	69.8
Марокко	3.25	8.1	Китай, Спеціальний адміністративний район Гонконг	2.85	38.1
Італія	3.25	5.1	Йорданія	2.69	26.4
В'єтнам	3.07	3.1	Японія	2.49	2.0

Medium (Середній)	
High (Високий)	
Very High (Дуже високий)	

Джерело: [11].

Найбільші міжнародні міграційні коридори, такі як Мексика–США та Сирія–Туреччина, показують, що країни з високим рівнем людського розвитку є основними джерелами мігрантів. Спостерігається зростання частки країни з високим або дуже високим ІЛР серед країн походження, тоді як країни з низьким не представлені. Зміни у топ–20 країнах з 1995–2020 роки свідчать про динамічні процеси в міжнародній міграції. Деякі країни, такі як Боліваріанська Республіка Венесуела та Румунія, стали новими джерелами мігрантів, тоді як традиційні країни, як Пакистан та Аргентина, втратили свої позиції. Кількість іммігрантів зростає в таких країнах, як США, Німеччина та Об'єднані Арабські Емірати, що підкреслює значущість обговорення міжнародної міграції на глобальному рівні. Міграція залишається складним явищем, що вимагає належного управління.

РОЗДІЛ 2

ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

2.1. Вплив міграційних процесів на міжнародні відносини: політичний, економічний, соціокультурний аспект

Політичні партії в Німеччині активно використовують питання мігрантів і міграції для досягнення своїх політичних цілей, що, в свою чергу, впливає на політичну атмосферу в країні. Наприклад, партія «Альтернатива для Німеччини» (АдН) зробила міграцію центральною темою своєї виборчої програми, пропонуючи обмежити кількість мігрантів і відмовитися від квот Європейського Союзу. Це відображає зростаючі антимігрантські настрої серед населення: понад половина німців висловлюють побоювання, що країна не зможе впоратися з міграційним напливом. Партії, які раніше не акцентували увагу на цій темі, намагаються перехопити ініціативу «Альтернатива для Німеччини», проте їхні зусилля часто виявляються запізненими, що лише підсилює позиції ультранаціоналістичної партії. Вплив міграційних питань на політичну сферу стає дедалі помітнішим, особливо напередодні важливих виборів. Вибори до місцевих парламентів у Східній Німеччині, де підтримка значно вища, ніж у інших партій, можуть стати тестом для опонентів. Політики обговорюють можливість об'єднання проти «Альтернатива для Німеччини», однак є сумніви щодо виконання цього плану, особливо серед правоцентристських партій. Водночас, зростання популярності проросійських партій, таких як новостворена партія «Союз Сари Вагенкнехт» (ССВ), підкреслює, що питання міграції та зовнішньої політики, зокрема відносин з Росією, стають важливими аспектами політичної боротьби в Німеччині [12].

Міжнародна міграція має значний вплив на економіку як у позитивному, так і в негативному аспектах. Позитивні ефекти відображаються у зростанні державних доходів, підвищенні продуктивності праці та збільшенні внутрішнього виробництва. Наприклад, біженці та прохачі притулку у США сприяли чистому фіскальному ефекту в \$124 млрд, переважно через сплату податків і залучення до

ринку праці. Подібно, у країнах Латинської Америки приплив мігрантів з Венесуели сприяв щорічному економічному зростанню на рівні 0,1–0,25%. Крім того, мігранти допомагають пом'якшувати наслідки старіння населення у розвинених країнах, де їхній внесок у ВВП може стати вирішальним для збереження економічної стабільності.

З іншого боку, приймаючі країни зіштовхуються з певними витратами, особливо у короткостроковій перспективі. Інвестиції у соціальну підтримку та адаптацію мігрантів є необхідними для отримання довгострокових вигод. Крім того, економічні ефекти не завжди рівномірні, і без належного регулювання можуть виникати соціальні напруження або дисбаланс у доступі до ринку праці. Тим не менш, більшість досліджень підкреслюють, що негативний вплив міграції часто перебільшується, тоді як її економічні переваги проявляються в довгостроковій перспективі за умов раціональної політики [13].

Міжнародна міграція має глибокий вплив на соціокультурний аспект суспільства, зокрема через реалізацію політики мультикультуралізму. Ця політика покликана зберігати культурні відмінності та сприяти взаємозбагаченню культур, проте вона також ставить перед суспільствами виклики, пов'язані із зіткненням індивідуальних і колективних прав. Гостра міграційна криза в Європі підкреслює потребу в балансі між правами мігрантів та правами корінного населення, що часто призводить до соціальних напружень.

Глобалізація, попри її тенденцію до розмивання етнічної ідентичності, не знищує культурного різноманіття. Натомість, вона підкреслює важливість колективних прав, таких як право на збереження культурної ідентичності, особливо в мультикультурних суспільствах. Це зіткнення цінностей між західною індивідуалістичною культурою та східними колективістськими традиціями стає предметом активних дискусій у правозахисті та соціології.

Мігранти часто намагаються зберегти свої культурні цінності, що призводить до формування замкнених спільнот або «національних резервацій». Це може створювати умови для культурних практик, які суперечать місцевим стандартам і можуть викликати конфлікти. Проте така ситуація також відкриває можливості для

міжкультурного діалогу та толерантності, що є важливими для стабільності суспільства.

Концепція мультикультуралізму стає досить важливим інструментом для управління культурним різноманіттям у суспільствах, що стикаються з міграційними викликами. Вона вимагає від держав та суспільств активного підходу до інтеграції, поваги до різних культурних ідентичностей та належного вирішення соціальних протиріч, щоб забезпечити гармонійне співіснування усіх груп населення [14, С. 45–47].

Також міграція в сучасному світі виконує важливу роль у формуванні соціокультурного середовища, адже вона, з одного боку, сприяє культурному обміну та збагаченню суспільств новими ідеями та традиціями, а з іншого – створює значні виклики для приймаючих країн. Зокрема, зростання чисельності мігрантів може призвести до соціальної напруги, виникнення конфліктів між місцевим населенням та новоприбулими, а також посилення ксенофобії та расизму. В умовах глобалізації, коли міграція стає масовим явищем, важливо розуміти, як ці процеси впливають на соціальну інтеграцію та стабільність в країнах–реципієнтах.

Війна, політичні конфлікти та економічні труднощі стають основними причинами масових міграцій, зокрема з регіонів, що зазнають криз. Наприклад, українські мігранти, які залишили країну через військові дії, стикаються з труднощами адаптації в нових соціокультурних умовах. Це вимагає від держави, що приймає, значних зусиль для створення сприятливих умов для інтеграції, забезпечення доступу до освіти, охорони здоров'я та соціальних послуг. В умовах браку ресурсів і зростання соціальної напруги, ці виклики стають особливо актуальними.

У кінцевому підсумку, міграція не лише змінює демографічний ландшафт, але й формує нові соціокультурні реалії, які потребують уважного аналізу та обґрунтованої політики. Уряди країн повинні враховувати як позитивні, так і негативні наслідки міграційних процесів, щоб уникнути потенційних гібридних загроз, що можуть виникнути внаслідок соціальної нестабільності. Тому важливо

розвивати стратегії, які сприятимуть не лише економічному зростанню, але й соціальному миру та культурній гармонії.

Міграція та міграційні процеси мають суттєвий вплив на соціокультурну сферу приймаючих країн, створюючи низку проблем, що ускладнюють інтеграцію мігрантів у місцеві спільноти. Зростання економічних протиріч між місцевими жителями та мігрантами призводить до напруження на ринку праці, де нерівність в оплаті праці та доступі до соціальних пільг є поширеними. Ця ситуація поглиблює соціальну фрагментацію, сприяючи відчуженню та потенційному конфлікту, особливо коли мовні та культурні бар'єри стають на заваді інтеграції. Водночас неврегульованість питань культурної адаптації викликає загрозу втрати національної ідентичності як у масштабах окремих держав, так і в межах загальноєвропейської «європейської ідентичності».

Культурна адаптація є одним із найскладніших викликів, оскільки мігранти з Африки та Близького Сходу часто стикаються з відмінностями в релігійних традиціях і світогляді. Небажання багатьох мігрантів засвоювати базові цінності та норми європейського суспільства лише загострює цю проблему. Крім того, поширення мультикультуралізму призводить до створення сегрегованих спільнот, що знижує ефективність асиміляційних процесів. Ця сегрегація поглиблює етнічні, культурні й соціальні розколи, перетворюючи міграцію на фактор дестабілізації, який загрожує єдності та стабільності європейських держав.

У довгостроковій перспективі міграційні процеси також несуть демографічні виклики. Швидке зростання населення у країнах Близького Сходу та Африки створює додатковий тиск на європейські ресурси й інфраструктуру. Різке збільшення мігрантів із цих регіонів, що шукають кращих умов життя, сприяє демографічним зрушенням, які можуть підірвати традиційний соціокультурний баланс у Європі. Ці зміни потребують комплексних рішень, орієнтованих на адаптацію міграційної політики та підтримку міжкультурного діалогу задля збереження стабільності й гармонійного розвитку приймаючих суспільств.

Міграційні процеси, що відбуваються в сучасній Європі, суттєво впливають на соціокультурну сферу та ідентичність європейських націй. Приїзд мігрантів,

особливо з Близького Сходу та Африки, створює значні виклики для приймаючих суспільств, адже ці люди часто не приймають місцеві культурні та релігійні традиції, що може призводити до конфліктів і соціальної напруги. Виникає ситуація, коли нові групи привносять власні цінності, ідентичність та культурні практики, що може загрожувати європейському способу життя та традиційній самосвідомості народів.

Складність інтеграції мігрантів зумовлена їхньою ностальгією за батьківщиною, труднощами адаптації, а також економічними й соціальними проблемами, які вони стикаються в новій країні. Ці фактори можуть викликати негативні емоції та агресію, що в свою чергу підсилює ксенофобські настрої серед корінного населення. Брак успішної асиміляції призводить до формування компактних мігрантських спільнот, що ізолюються від основного суспільства, й це, як наслідок, сприяє поглибленню культурних та соціальних суперечностей. Загроза втрати ідентичності стає критично важливою темою в контексті глобалізації та міграції. Європа, що раніше була домом для однорідних культур, стає ареною для взаємодії різних цивілізацій та цінностей, що веде до поступового зникнення традиційних уявлень про національну ідентичність. Відтак, сучасна міграція не лише коригує демографічні показники, але й змінює соціокультурний ландшафт континенту, ставлячи перед необхідністю нові підходи до розуміння ідентичності, інтеграції та соціальної політики.

Міграція глибоко впливає на соціокультурну сферу країн–реципієнтів. Вона змінює етнічний склад населення, загострюючи міжетнічні конфлікти та ставлячи під загрозу національну ідентичність через низьку асиміляцію мігрантів. Політизація міграційних процесів сприяє зростанню суспільної напруженості, активізації радикальних рухів і посиленню етнічного лобізму. Неконтрольована міграція також трансформує систему міжнародних відносин, поглиблює економічну нестабільність і створює передумови для тероризму. Масштабна міграція стає кризовим явищем, що вимагає адаптації законодавства та нових підходів до її регулювання задля гармонізації соціокультурного середовища та забезпечення безпеки [15].

Міграційні процеси, зокрема вимушена міграція через повномасштабне вторгнення росії в Україну, мають суттєвий вплив на політичні аспекти міжнародних відносин. Велика кількість біженців змушує країни–реципієнти переглядати внутрішню політику, адаптувати законодавство та збільшувати гуманітарну допомогу. Це активізує діяльність міжнародних організацій, таких як ООН та ЄС, які координують зусилля для стабілізації ситуації. Однак міграція також стає інструментом геополітичного тиску, як у випадку з російською пропагандою, що намагається підірвати єдність Європи через поширення соціальних конфліктів.

У економічному плані міграція створює як можливості, так і виклики. З одного боку, українські біженці допомагають заповнити дефіцит робочої сили в низькокваліфікованих секторах, сприяючи економічному зростанню країн–приймачів. З іншого боку, конкуренція за робочі місця та зниження зарплат у окремих галузях викликають напругу серед місцевого населення. Це потребує продуманої економічної політики, спрямованої на балансування інтересів мігрантів і корінних громадян, а також інвестицій у програми інтеграції.

Соціокультурний вплив міграції проявляється у зростанні міжкультурного діалогу та одночасній появі соціальних конфліктів. Українські біженці активно адаптуються до нових умов, зберігаючи власну ідентичність через культурні ініціативи, що сприяє взаємному збагаченню. Проте нестача ресурсів для інтеграції, мовні бар'єри та різниця в соціальних стандартах можуть призводити до ізоляції мігрантів та радикалізації окремих груп. Таким чином, міграція стає каталізатором як позитивних змін, так і нових викликів для глобальної спільноти, вимагаючи комплексного підходу до її регулювання [16].

Міграційні потоки мають великий вплив на політичну сферу міжнародних відносин, стаючи потужним інструментом внутрішньої та зовнішньої політики. Як видно з прикладу Німеччини, питання міграції активно використовуються політичними силами для мобілізації електорату, що призводить до зростання популярності праворадикальних партій та зміни політичного ландшафту. Міграційні кризи, такі як наслідки російської агресії проти України, змушують

міжнародні організації (ООН, ЄС) переглядати свої підходи до регулювання міграційних потоків і гуманітарної допомоги. Одночасно міграція стає об'єктом геополітичної боротьби, коли противники використовують її для дестабілізації ситуації в країнах–реципієнтах.

В економічному вимірі міграція має двоїстий характер: з одного боку, вона сприяє заповненню дефіциту робочої сили, збільшенню податкових надходжень і економічному зростанню (що підтверджується дослідженнями в США та Латинській Америці), а з іншого – створює тимчасові труднощі, пов'язані з інтеграцією мігрантів у ринок праці. Особливо гостро ці протиріччя проявляються в умовах масових міграційних потоків, коли конкуренція за робочі місця та соціальні послуги може призводити до напруженості між місцевим населенням і мігрантами. У довгостроковій перспективі економічний ефект міграції переважно позитивний, але вимагає продуманої державної політики.

Соціокультурний вплив міграції є найбільш суперечливим аспектом цього явища. З одного боку, міграція сприяє культурному обміну і збагаченню суспільств, проте з іншого – веде до серйозних викликів, пов'язаних із інтеграцією мігрантів, збереженням національної ідентичності та запобіганням соціальним конфліктам. Як показують дослідження, формування замкнутих мігрантських спільнот, культурні та релігійні відмінності, а також труднощі адаптації часто стають джерелом напруженості. Особливо гостро ці проблеми проявляються в Європі, де масовий приплив мігрантів з Близького Сходу та Африки змінює традиційний соціокультурний ландшафт. Для вдалого подолання цих викликів потрібен комплексний підхід, що поєднує політику мультикультуралізму з дієвими механізмами соціальної інтеграції.

2.2. Особливості впливу міграції на міжнародні відносини в різних регіонах

У регіоні Північної Америки міграція з Мексики до Сполучених Штатів Америки є багатогранним феноменом, що значно впливає на економічні, соціальні та безпекові аспекти двосторонніх відносин. Основними факторами, що

спричиняють потік мігрантів, є економічна нерівність між країнами, низький рівень життя та обмежені можливості працевлаштування в Мексиці, які контрастують з високим попитом на дешеву робочу силу в США. Попри позитивний внесок мексиканських мігрантів у економіку Сполучених Штатів, особливо в галузях сільського господарства, будівництва та обслуговування, нелегальна міграція створює значні труднощі для обох країн.

Значна частина проблем пов'язана із забезпеченням безпеки на спільному кордоні. Нелегальна діяльність, така як контрабанда наркотиків, зброї та людей, ускладнює управління міграційними потоками. Наркокартелі використовують міграційні маршрути для власних злочинних цілей, створюючи серйозну загрозу життю і правам мігрантів. США реагують на ці проблеми посиленням прикордонного контролю, зокрема будівництвом бар'єрів і збільшенням кількості прикордонників, що, втім, не вирішує кореневих причин міграції. Навпаки, жорсткі заходи змушують мігрантів шукати небезпечніші та дорожчі шляхи для перетину кордону, що лише сприяє збагаченню злочинних угруповань. У політичному аспекті питання міграції викликає гострі суперечки в американському суспільстві, впливаючи на формування внутрішньої політики і міждержавних відносин із Мексикою. Незважаючи на численні спроби реформувати імміграційне законодавство, суттєвого прогресу досягнуто не було через складність проблеми та суперечливі інтереси різних груп. Вирішення проблеми нелегальної міграції вимагає комплексного підходу, який має включати не лише жорсткі прикордонні заходи, але й розробку соціально-економічних стратегій для створення сприятливих умов життя в країнах походження мігрантів. Таким чином, міграція з Мексики до США залишається викликом для обох держав, що вимагає скоординованих багатосторонніх зусиль. Лише баланс між забезпеченням безпеки, підтримкою прав людини та стимулюванням економічного розвитку може сприяти досягненню стабільності та зменшенню масштабів нелегальної міграції, знижуючи соціальну напругу та зміцнюючи добросусідські відносини між двома країнами [17].

У контексті азійського регіону «Проблема біженців з Афганістану, які оселилися в Пакистані, має складний і тривалий вплив на відносини між цими двома країнами. Протягом десятиліть Пакистан приймав мільйони афганців, що тікають від конфліктів, однак з часом ця ситуація перетворилася на серйозну гуманітарну кризу. Нестабільність в Афганістані перешкоджає поверненню біженців на батьківщину, а умови їхнього життя в Пакистані залишаються важкими. Біженці стикаються із злиднями, голодом і поганими умовами проживання, що підвищує соціальну напруженість в регіоні.

Крім гуманітарних аспектів, існують і політичні протиріччя, що ускладнюють відносини між Пакистаном і Афганістаном. Пакистан, з одного боку, демонструє готовність приймати біженців, а з іншого – використовує їх для тиску на Кабул, звинувачуючи афганців у кримінальних діях і тероризмі. Це створює напругу між країнами, адже Афганістан звинувачує Пакистан у підтримці терористичних угруповань, що лише погіршує двосторонні відносини. Політичні ігри навколо статусу біженців стають інструментом маніпуляцій з боку Пакистану.

Узагальнюючи, питання біженців з Афганістану залишатиметься критично важливим для пакистансько–афганських відносин. Біженці не можуть інтегруватися в пакистанське суспільство та не мають можливості повернутися додому, що лише підсилює соціальну і політичну напругу. Міжнародне співтовариство має взяти на себе частину відповідальності, щоб знайти рішення для цієї складної ситуації, адже від неї залежить стабільність у регіоні» [18, с. 42–44].

«Криза біженців і міграційні процеси, зокрема в контексті Республіки Корея, є складним і багатогранним явищем, що має суттєвий вплив на міжнародні відносини та внутрішні соціально–політичні процеси. Особливо показовим є випадок з біженцями з Ємену, які прибули до Кореї у 2018 році, використовуючи безвізовий режим на острів Чеджу. Цей інцидент спричинив серйозну реакцію в корейському суспільстві, де біженці були сприйняті як загроза національній безпеці та ідентичності. Негативне ставлення до біженців підкріплювалося ісламофобією, стереотипами, а також страхом перед культурною зміною. У результаті уряд Південної Кореї вживає низку заходів, таких як виключення Ємену

з безвізового режиму та внесення змін до законодавства, щоб посилити перевірку біженців і зменшити кількість прийнятих осіб.

Міграційні процеси в Південній Кореї та зокрема інтеграція біженців з Ємену ставлять країну перед серйозними викликами. Це не лише питання гуманітарної політики, а й важлива складова міжнародних відносин, оскільки такі кризові ситуації можуть погіршувати імідж країни на міжнародній арені. З іншого боку, вони ставлять під сумнів здатність корейського суспільства до адаптації до мультикультуралізму, враховуючи традиційні уявлення про національну єдність і однорідність. Культурні відмінності між біженцями та корейським населенням, особливо в контексті релігійних та соціальних відмінностей, ускладнюють інтеграцію та викликають напруження в суспільстві.

Криза біженців з Ємену демонструє, як міжнародні міграційні процеси можуть впливати на внутрішні політичні дискусії та прийняття рішень на рівні уряду. У випадку Південної Кореї, уряд намагається знайти баланс між гуманітарними зобов'язаннями та потребою зберегти національну безпеку та ідентичність, що веде до поступової трансформації міграційної політики. Однак, цей процес стикається з великою кількістю труднощів, таких як соціальна напруга та скептицизм з боку частини населення щодо мультикультуралізму. У результаті, Корея опиняється на перехресті між традиційними цінностями та необхідністю адаптуватися до глобальних міграційних процесів, що є важливим фактором у формуванні її міжнародних відносин.

Таким чином, біженці з Ємену впливають на міжнародні відносини між Кореєю та іншими державами, зокрема через зміни у внутрішній політиці, які можуть вплинути на взаємодію з іншими країнами та міжнародними організаціями. Водночас, цей випадок підкреслює важливість реформ у сфері міграційної політики, спрямованих на забезпечення більшої прозорості, ефективності та гуманітарного підходу до вирішення проблем біженців» [19, с. 63–67].

Міграційні кризи в Латинській Америці, що виникли протягом останнього десятиліття, суттєво вплинули на міжнародні відносини в регіоні. Основними причинами цих криз стали економічні та політичні проблеми, зокрема в Венесуелі,

Центральній Америці та на Гаїті. Масова еміграція з Венесуели, зокрема, викликана гіперінфляцією та політичною нестабільністю, призвела до переміщення мільйонів громадян, які шукали краще життя в сусідніх країнах. Це створило нові виклики для економік регіону, адже країни–реципієнти часто стикалися з тиском на ринок праці та системи соціального забезпечення. Політичні наслідки міграційних криз також не можна ігнорувати. Вони призвели до загострення антимігрантських настроїв у деяких країнах, але в цілому Латинська Америка продемонструвала більшу соціальну згуртованість, ніж інші регіони, такі як Європа. Відсутність відкритих збройних конфліктів у країнах, з яких тікають мігранти, а також культурна та соціальна схожість між переселенцями та місцевим населенням сприяли тому, що міграційні процеси не викликали значних політичних розколів. Проте, питання мігрантів стали предметом політичної риторики, особливо під час виборів. Незважаючи на складнощі, міжнародна спільнота намагається знайти рішення для подолання цих криз. Сполучені Штати та інші міжнародні організації впроваджують програми підтримки, які мають на меті вирішення корінних причин міграції: бідності, корупції та політичної нестабільності. Однак, враховуючи масштаб проблем, ефективність цих заходів у короткостроковій перспективі залишається під питанням. Лише комплексний підхід, що включає внутрішні реформи в країнах–експортерах мігрантів, може призвести до стабільності та зменшення міграційних потоків [20].

Регіон Африки

Регіон Африки вирізняється глибокою міграційною специфікою, що зумовлена як збройними конфліктами, так і соціально-економічними викликами. Збройний конфлікт у Судані призвів до загибелі тисяч цивільних осіб, переміщення мільйонів людей, розграбування майна та призову дітей до армії, оскільки бойові дії поширилися на більшу кількість регіонів країни, йдеться у масштабній доповіді Управління ООН з прав людини. У доповіді детально описуються численні невинуваті напади Суданських збройних сил (СЗС) та Сил швидкої підтримки (СШП) у густонаселених районах, у тому числі на об'єкти, що надають притулок внутрішньо переміщеним особам – зокрема, у столиці Хартумі, а також у

Кордорфани та Дарфурі – під час бойових дій у період з квітня по грудень 2023 року. До середини грудня понад 6,7 мільйона людей були змушені покинути свої домівки внаслідок конфлікту – як в межах Судану, так і в сусідніх країнах. З того часу ця цифра зросла до понад восьми мільйонів. На додаток до конфліктів в Україні та секторі Газа, як зазначалося вище, мільйони людей були переміщені через конфлікти, та/або з цих країн наприклад, у Сирійській Арабській Республіці, Ємені, Центральноафриканській Республіці, Демократичній Республіці Конго, Судані, Ефіопії та М'янмі [21].

Як зазначено в роботі Назаренко Т.В., Африка є активним учасником міжнародних трудових міграцій. Щороку близько 2 мільйонів людей прибувають до таких країн, як Гана, Сенегал і Кот-д'Івуар, де працюють на плантаціях какао та арахісу або в портовій галузі. З Центральної Африки робітники мігрують до Уганди, Кенії та Танзанії. У Зімбабве мігранти становлять 12% населення, а в Південній Африці їх кількість сягає 2 мільйонів. Загалом на континенті нараховується близько 8 мільйонів трудових мігрантів. Ці процеси відбуваються одночасно з масовим переїздом молоді з сільської місцевості до міст у пошуках кращих умов життя та заробітку.

Сьогодні Африка грає ключову роль у глобальних міграційних потоках. Тут спостерігається найшвидший приріст населення, і континент залишатиметься єдиним регіоном, де цей показник продовжуватиме зростати у другій половині XXI століття. Якщо у 2017 році частка Європи у світовому населенні становила 9,8%, то до 2100 року вона може скоротитися до 5,8%. Натомість у Африці цей показник зросте з 16,6% до 40%, що становить приблизно 4,5 мільярда осіб. Наприклад, Нігерія, яка зараз налічує близько 220 мільйонів жителів, за прогнозами ООН до 2050 року досягне 450 мільйонів, ставши третьою за чисельністю населення країною після Індії та Китаю [22, с. 30].

Міграція, спричинена збройними конфліктами, такими як війна в Судані, суттєво впливає на міжнародні відносини в Африці. Масове переміщення населення до сусідніх країн, зокрема Єгипту, Чаду та Південного Судану, створює значне навантаження на їхні соціальні, економічні та безпекові системи. Це

посилює напруженість у відносинах між державами, особливо в умовах обмежених ресурсів і нестабільних політичних ситуацій. Потоки біженців можуть також змінювати демографічну ситуацію та спричиняти внутрішні політичні конфлікти в країнах, що приймають мігрантів.

Крім того, міграція підсилює міжнародне втручання, оскільки гуманітарна криза привертає увагу глобальних гравців і міжнародних організацій, що прагнуть стабілізувати ситуацію та надати допомогу постраждалим. Збройні конфлікти, як у Судані, також пов'язані з боротьбою за стратегічні ресурси, що створює додаткову напруженість у регіоні. Таким чином, масові переміщення населення не лише є наслідком конфліктів, а й стають фактором, який значно ускладнює регіональну стабільність та змінює геополітичну динаміку в Африці [23].

Міграція, особливо масова, має значний вплив на міжнародні відносини, що видно на прикладі Африки. Збройні конфлікти та економічні кризи змушують мільйони людей переміщуватися як усередині континенту, так і за його межі. Це створює виклики для сусідніх країн, перевантажуючи їхню інфраструктуру, гуманітарні ресурси та систему безпеки, що іноді призводить до напруженості у міждержавних відносинах. Водночас кризи можуть сприяти розвитку співпраці, як-от участь Африканського Союзу у створенні регіональних механізмів для управління міграцією.

Приклад Національних координаційних механізмів (НКМ) у країнах Східної Африки свідчить, що ефективне управління міграцією потребує міжвідомчої співпраці, інклюзивного підходу та структурованого обміну даними. Такі ініціативи полегшують розробку узгодженої політики, сприяють сталому розвитку та зміцненню міжнародної безпеки. Досвід африканських держав, як-от Кенії чи Ефіопії, може слугувати моделлю для країн ЄС, де міграційні наративи часто зосереджені на безпеці, а не на розвитку. Розуміння переваг координаційного управління міграцією та співпраці дозволяє зменшити напруженість і сприяти довгостроковій стабільності міжнародних відносин [24].

Міграція в Африці здебільшого відбувається всередині континенту, а не за його межі, і є наслідком комплексних чинників, таких як економічні нерівності,

політична нестабільність та зміни клімату. Згідно з другим виданням «Africa Migration Report», внутрішні переміщення на континенті значно зросли через конфлікти та стихійні лиха. Наприклад, у 2022 році внаслідок конфліктів і насильства в регіоні було зафіксовано дев'ять мільйонів випадків переселення, а природні катастрофи спричинили ще 7,4 мільйона переміщень. Ці динамічні процеси впливають на гуманітарну ситуацію та потребують проактивного управління.

Африканський Союз (АС) разом з іншими міжнародними організаціями активно розробляє політичні рамки для ефективного управління міграцією. Важливим досягненням стало прийняття Рамкової політики АС щодо міграції (2018–2030), яка спрямована на узгодження регіональних та національних політик для кращого захисту мігрантів. Ініціативи, такі як Африканська континентальна зона вільної торгівлі (AfCFTA), демонструють потенціал регіональної співпраці, сприяючи економічному зростанню та мобільності робочої сили. Проте для ефективного управління міграцією необхідна координація між урядами, покращення обміну даними та пріоритезація добробуту мігрантів.

Співпраця між Африканським Союзом і Міжнародною організацією з міграції (МОМ), яка триває понад 20 років, підкреслює важливість структурованого підходу до вирішення міграційних викликів. Друге видання звіту підтверджує, що стратегічне планування, засноване на достовірних даних, і соціально орієнтовані політики є ключовими для сталого розвитку континенту. Це також наголошує на необхідності зміни глобальних наративів про африканську міграцію, яка може приносити користь як країнам походження, так і приймаючим країнам [25].

Сучасні міграційні процеси набули значення потужного інструменту геополітичного впливу, що особливо помітно на прикладі Європейського Союзу. Міграція здатна кардинально змінювати політичний ландшафт, впливати на економічну стабільність і трансформувати системи безпеки цілих регіонів. Випадки з Білоруссю та Туреччиною ілюструють, як держави можуть використовувати міграційні потоки як засіб тиску, створюючи штучні кризи для досягнення політичних цілей. Реакція ЄС на такі виклики – від санкцій до

фінансової допомоги приймаючим країнам – підкреслює складний баланс між гуманітарними зобов'язаннями та необхідністю захисту національних інтересів.

Міграція як геополітичний інструмент має багатоаспектний вплив на міжнародні відносини, що особливо помітно в регіональних особливостях. У випадку Європи вона стала чинником, що формує нові альянси та конфлікти, впливає на внутрішньополітичну ситуацію країн і ставить під загрозу єдність ЄС. Ці процеси виявляють фундаментальну напругу між необхідністю колективних рішень і прагненням до збереження національного суверенітету. Майбутнє міжнародних відносин у контексті міграційних викликів потребуватиме більш витончених багатосторонніх механізмів, які поєднували б ефективний контроль за міграцією з дотриманням прав людини та міжнародного гуманітарного права [26].

Міграція суттєво впливає на міжнародні відносини в різних регіонах світу. У Північній Америці міграція з Мексики до США зумовлена економічною нерівністю та попитом на дешеву робочу силу, проте нелегальна міграція створює безпекові виклики і соціальну напругу, що впливає на політичний дискурс у США. В Азії, зокрема в контексті біженців з Афганістану, існує складна гуманітарна криза, яка підвищує напруженість між Пакистаном і Афганістаном, адже біженці стають об'єктом політичних маніпуляцій.

В Африці збройні конфлікти, такі як у Судані, призводять до масового переселення населення, що створює навантаження на сусідні країни й ускладнює їхні соціально–економічні системи. Це може загострювати міждержавні конфлікти та потребує активного міжнародного втручання для стабілізації ситуації. Таким чином, міграція є не лише наслідком конфліктів і економічних криз, а й чинником, що суттєво впливає на міжнародні відносини та геополітичну динаміку.

РОЗДІЛ 3

МІГРАЦІЙНІ КРИЗИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

3.1. Аналіз міграційних криз

3.1.1. Міграційні процеси спричинені повномасштабним вторгненням росії в Україну в 2022 році

Важливо оцінити не тільки гуманітарні наслідки, але й вплив цих міграційних процесів на міжнародні відносини в контексті повномасштабного вторгнення росії в Україну в 2022 році, що спричинило найбільшу міграційну кризу в Європі після Другої світової війни. Масовий рух мільйонів українців, головним чином до Європейського Союзу, викликав зрушення у зовнішній політиці, безпекових стратегіях та міждержавній співпраці, що підкреслює необхідність всебічного аналізу цього явища в контексті глобальної геополітики.

Головних причин вторгнення росії в Україну можна виділити декілька. По-перше, імперські амбіції путіна, він хоче відновити статус росії як великої держави і вважає Україну частиною російської цивілізації, що підкріплюється його бажанням повернути «втрачені» території. По-друге, збереження режиму також грає важливу роль, адже вторгнення могло бути спробою відвернути увагу російського народу від внутрішніх проблем, таких як економічна криза та політична нестабільність. Успішна демократія в Україні створює загрозу для авторитарного режиму путіна, що змушує його діяти агресивно.

Крім того, Україна має важливе стратегічне і символічне значення для росії, оскільки є ключовим військовим регіоном, що захищає її кордони. Зростання про-західної орієнтації України після Революції Гідності в 2014 році та втрата російського впливу на її політику посилили відчуття загрози в москві. Неправильні уявлення путіна про українську державність і його переконання, що українці не чинитимуть опору, призвели до масштабного вторгнення, яке виявилось набагато складнішим, ніж він очікував [27, с. 193–202].

Починаючи з 24 лютого 2022 року, повномасштабне вторгнення росії в Україну спричинило безпрецедентну гуманітарну кризу та призвело до масштабного переміщення людей як всередині України, так і до сусідніх країн. Станом на 23 січня 2023 року 5,4 мільйона осіб були внутрішньо переміщеними в Україні. Крім того, в середині січня 2023 року в Європі було зафіксовано майже вісім мільйонів біженців з України. Згідно з наявними адміністративними даними, з лютого 2022 року було зафіксовано понад 17 мільйонів перетинів кордону українськими біженцями та мігрантами з України та третіх країн до сусідніх країн. Станом на кінець січня 2023 року було зареєстровано майже дев'ять мільйонів транскордонних переміщень з Польщі, Румунії, Словаччини та Республіки Молдова до України з–поміж сусідніх країн.

З середини квітня 2022 року Міжнародна організація з міграції (МОМ) розгорнула свою Матрицю відстеження переміщень для проведення індивідуальних опитувань у сусідніх країнах серед осіб, які перетинають кордон з Україною, з метою покращення розуміння основних профілів, моделей переміщення, намірів та потреб осіб, які переїжджають в Україну.

Цей звіт ґрунтується на 24 393 валідних опитуваннях, зібраних Матрицею відстеження переміщень у п'яти країнах, де українські біженці та мігранти з третіх країн перетинали кордон з 16 квітня по 31 грудня 2022 року: 8 743 – у Румунії, 7 131 – у Республіці Молдова, 6 807 – у Польщі, 1 037 – в Угорщині та 675 – у Словаччині. Загальні результати зважені відповідно до кількості перетинів кордону в Україну з кожної країни, що брала участь в опитуванні, протягом вищезгаданого періоду [28].

Внаслідок російського вторгнення Україна опинилася в гуманітарній кризі. Приблизно 6,48 мільйона людей були переміщені всередині країни, а понад 3,3 мільйона стали біженцями, зокрема понад 2 мільйони в Польщі. Переважна більшість біженців – це жінки та діти, які піддаються особливому ризику торгівлі людьми, сексуальної експлуатації та гендерно–зумовленого насильства. Понад 2 мільйони біженців перебувають у Польщі.

Перед ескалацією конфлікту вже 2,9 мільйона людей потребували гуманітарної допомоги, з яких 1,6 мільйона проживали на непідконтрольних територіях Донбасу. За оцінками ООН, 12 мільйонів людей в Україні та понад 4 мільйони біженців за її межами потребуватимуть допомоги та захисту протягом тривалого часу [29].

Станом на 17 квітня 2025 року, за даними УВКБ ООН, у Європі було зареєстровано 6 357 600 біженців з України, ще 560 200 осіб перебувають поза межами Європи, а загальна кількість українських біженців у світі становить 6 917 800 осіб. Ці дані ґрунтуються на статистиці, наданій національними органами влади країн прийому, і охоплюють усіх осіб, які залишили Україну внаслідок війни. Водночас зазначається, що ці цифри є орієнтовними й можуть змінюватися через подальші переміщення та постійне уточнення даних [30].

У відповідь на безпрецедентну міграційну кризу, спричинену повномасштабним вторгненням росії в Україну у 2022 році, Європейський Союз вперше в історії активував Директиву про тимчасовий захист. Вона існувала понад 20 років, але ніколи раніше не застосовувалася. Завдяки цьому вдалося ефективно організувати допомогу понад 4 мільйонам українських біженців, забезпечивши їм швидкий доступ до прав на проживання, медичну допомогу, освіту та роботу. Цей механізм не лише полегшив тиск на національні системи притулку, але й став прикладом європейської солідарності, зокрема через відмову від процедури повернення біженців (Dublin transfers) та узгоджені законодавчі рішення щодо громадян третіх країн з України. Однак успіх цієї ініціативи також підкреслює необхідність реформ у рамках майбутнього Пакту про міграцію та притулок, щоб Європа могла краще реагувати на подібні кризи [31].

Комісія Європейського Союзу запропонувала продовжити тимчасовий захист для людей, які тікають від російської агресії в Україні, до 4 березня 2026 року, враховуючи безперервні атаки на цивільну та критичну інфраструктуру. Це рішення покликане забезпечити стабільність для майже 4,2 мільйона осіб, які вже користуються цим захистом у країнах ЄС, і надати їм доступ до основних прав [32].

Реакція ООН на вторгнення росії в Україну була швидкою та масштабною, зокрема через активну діяльність Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), яке координує допомогу для мільйонів людей, які постраждали від війни. Організація співпрацює з національними владами, місцевими громадами та міжнародними партнерами, щоб надавати термінову гуманітарну допомогу, зокрема, підтримку біженцям і внутрішньо переміщеним особам. Станом на січень 2025 року було зафіксовано близько 6,8 мільйона українських біженців у світі, а 12,7 мільйона осіб в Україні потребували термінової допомоги [33].

Міжнародна організація з міграції (МОМ) виявилася ключовим актором у подоланні гуманітарних наслідків російської збройної агресії проти України, реалізувавши комплексну програму допомоги протягом 2022–2025 років. Інституційний внесок організації проявився у наданні багатопланової підтримки 6,2 мільйонам внутрішньо переміщених осіб та 980 тисячам біженців у приймаючих країнах. Її дії включали відновлення інфраструктури, надання психосоціальних послуг та механізмів захисту вразливих груп населення. Діяльність МОМ охоплювала відновлення інфраструктури, психосоціальну допомогу та захист вразливих осіб, а запит на фінансування у 255 мільйонів доларів на 2025 рік свідчить про довготривалий характер кризи та необхідність переходу до стратегічних рішень, що сприяє не лише стабілізації ситуації в Україні, але й зміцнює міжнародну систему реагування на міграційні виклики через покращену координацію між різними рівнями влади та громадянським суспільством [34].

Також вторгнення стало поштовхом для низки важливих рішень на користь України. Зокрема, їй було надано статус кандидата на вступ до Європейського Союзу, що підтвердило її європейський курс. Європейська рада висловила чітку підтримку, зобов'язавшись надавати економічну, військову та гуманітарну допомогу, а також сприяти реалізації Плану відновлення країни. Все це сприяло зміцненню міжнародних відносин, оскільки держави ЄС об'єдналися навколо підтримки України й рішуче засудили дії росії, що, у свою чергу, посилює єдність та солідарність між європейськими країнами [35].

Вплив мало і на розвиток відносин, особливо у сфері співпраці, важливим кроком стало створення у 2023 році Ради Україна–НАТО, яка підкреслює новий рівень партнерства та рівноправного діалогу між сторонами. Цей механізм дозволяє Україні брати участь у консультаціях і обговоренні рішень разом з усіма країнами–членами Альянсу, що є свідченням її поступового зближення з євроатлантичними структурами. Союз надає українській державі активну підтримку, що посилює її обороноздатність і водночас зміцнює безпеку та стабільність у ширшому регіоні. Це також сприяє єдності та солідарності серед країн–членів НАТО, підвищуючи рівень міжнародної співпраці [36].

Ухвалення Комплексного пакета допомоги стало важливим кроком з боку НАТО на підтримку України. Цей пакет передбачає як термінову, так і довгострокову допомогу, спрямовану на зміцнення оборонного потенціалу держави та її адаптацію до стандартів Альянсу. Це свідчить про стратегічне значення України для НАТО і про зобов'язання Альянсу підтримувати безпеку свого партнера в євроатлантичному просторі. Поглиблення співпраці також сприяє поступовій інтеграції української держави до європейських політичних і безпекових структур, що підвищує її авторитет на міжнародній арені. Відповідно до рішень, ухвалених на самітах, країни–члени підтвердили готовність підтримувати Україну у відновленні її безпеки та оборонних спроможностей. Це, у свою чергу, посилює єдність і солідарність між державами союзу, демонструючи спільну позицію у протистоянні зовнішній агресії [37].

Вторгнення також спричинило серйозне загострення у відносинах між росією та Заходом, що проявилось у рішенні Генеральної Асамблеї ООН – 141 країна підтримала резолюцію із закликом до негайного припинення бойових дій, демонструючи підтримку суверенітету України та засудження агресії. Цей крок став символом міжнародної солідарності та змінив динаміку глобальної політики [38].

Також криза істотно вплинула на політичний ландшафт приймаючих країн, зокрема в Польщі. Спочатку польське суспільство проявило велику солідарність з українськими біженцями, проте з часом настрої змінилися, і підтримка допомоги

українцям знизилася з 94% до 57%. Цей зсув виявився помітним під час виборчої кампанії, де кандидати почали акцентувати увагу на питаннях міграції, намагаючись виграти голоси, обіцяючи зменшити допомогу для українців. Це свідчить про те, як міграційні проблеми стали центральними темами у політичних програмах, впливаючи на вибори. Кандидати, такі як Кароль Навроцький, адаптують свої програми до зростаючого антимиграційного настрою, акцентуючи на пріоритетності польських громадян у доступі до медичних послуг та соціальних виплат. Навіть політичний центр став орієнтуватися на ці питання, намагаючись задовольнити вимоги виборців. Хоча українці продовжують вносити значний вклад в економіку Польщі, наприклад, створенням бізнесів, зростаюча антимиграційна риторика може загрожувати соціальній згуртованості та стабільності в регіоні, підкреслюючи необхідність балансування між підтримкою біженців і потребами місцевого населення [39].

В 2022 році багато європейських популістських партій, які раніше різко виступали проти міграції, змінили свою позицію щодо біженців з України. Ця зміна пояснюється кількома чинниками: сприйняттям українців як «гідних» біженців через війну та культурну близькість до Європи, а також швидким введенням Директиви про тимчасовий захист, яка забезпечила їм легальний статус і соціальні права. На відміну від мігрантів з Близького Сходу та Північної Африки, українці отримали широку підтримку як від громадськості, так і політичних еліт, включаючи популістів, які традиційно використовували антимиграційну риторіку. Однак, незважаючи на солідарність, виникли певні суперечності, пов'язані з навантаженням на соціальні системи та конкуренцією за ресурси. Проте уряди Європи, на відміну від минулих міграційних криз, не стали перекладати провину за ці проблеми на українських біженців, а намагалися вирішувати їх у межах звичайної політики [40].

Повномасштабне вторгнення росії спричинило наймасштабнішу міграційну кризу в Європі з часів Другої світової війни, що значно вплинуло на міжнародні відносини, безпекові стратегії та внутрішньополітичні процеси в країнах–приймачах. Активізація Директиви про тимчасовий захист ЄС, безпрецедентна

солідарність європейських країн та зміна позицій навіть серед популістських партій свідчать про особливий статус українських біженців, які сприймалися як «гідні» через культурну близькість і трагічні обставини війни. Однак тривалість кризи, навантаження на соціальні системи та поява суперечливих настроїв (наприклад, у Польщі) демонструють, що міграційні виклики потребують довгострокових інституційних рішень. Міжнародна реакція – від рішучих дій ООН і НАТО до історичного рішення про статус кандидата України в ЄС – підкреслює геополітичні наслідки кризи, яка переформатувала європейську безпеку, зміцнила трансатлантичну єдність, але й загострила протистояння із росією. Цей досвід став тестом на стійкість європейських цінностей і вказує на необхідність адаптації міграційної політики до нових реалій.

3.1.2. Криза мігрантів на польсько–білоруському кордоні 2021 року

Білоруський та російський режими системно використовують міграційні потоки як інструмент гібридної війни проти Європейського Союзу, що підтверджують події на кордоні Білорусі з Польщею у 2021 році та попередні міграційні кризи, спровоковані російськими діями у Сирії та Лівії. Мета таких дій – дестабілізувати ЄС через соціальну напругу, політичні розбіжності щодо міграційної політики та відвернути увагу від агресивних дій москви. Тактика включає організацію масового перетину кордонів, використання мігрантів як «політичного тиску» для послаблення санкцій чи визнання окупованих територій, а також навмисне загострення гуманітарних криз. Ці дії демонструють, що міграція стала ключовим елементом гібридної агресії Кремля, спрямованої на піддрив європейської єдності [41].

Криза мігрантів на польсько–білоруському кордоні у 2021 році суттєво вплинула на міжнародні відносини між ЄС і Білоруссю, спричинивши загострення політичної напруги та зміну підходів до міграційної політики ЄС. Штучно створена Білоруссю за підтримки Росії вона розглядалася як новий тип гібридної загрози та спровокувала жорстку відповідь ЄС, включаючи введення додаткових санкцій

проти Мінська, посилення охорони кордонів (зокрема, будівництво огорож) та активізацію діяльності Європейська Агенції з прикордонної та берегової охорони (Frontex). Ці події не тільки посилили недовіру між сторонами, а й показали, як міграційні потоки можуть використовуватися як інструмент політичного впливу. Цей виклик чітко показав, як авторитарні режими можуть використовувати мігрантів, щоб дестабілізувати інші країни, і водночас продемонстрували, що ЄС здатен швидко реагувати на складні загрози. [42 С. 42–51].

У свою чергу криза істотно вплинула на єдність і розбіжності всередині ЄС, виявивши глибокі розбіжності в підходах до міграційної політики серед держав-членів. Польща, використовуючи ситуацію для політичних цілей, запровадила жорсткі заходи, зокрема практику примусового повернення мігрантів без розгляду їхніх прохань про притулок («push-back»), що викликало критику з боку міжнародних організацій і продемонструвало відсутність співпраці з іншими країнами ЄС у вирішенні гуманітарних питань. Це призвело до ескалації напруги не лише в польському суспільстві, де зросли ксенофобські настрої, а й у відносинах між країнами ЄС, оскільки інші держави закликали до більш гуманного ставлення до біженців. Відповідно, ця нестабільність підкреслила потребу в єдиній, узгодженій політиці ЄС щодо міграції, яка враховувала б гуманітарні аспекти, а не лише політичні інтереси окремих країн [43].

Цей виклик порушив важливі питання про дотримання міжнародного права, зокрема Женевської конвенції про статус біженців та Європейської конвенції з прав людини. Білорусь спеціально направляла мігрантів до кордонів ЄС, щоб тиснути на Європу політично, що суперечило міжнародним правилам, які забороняють повертати людей у небезпечні умови або виселяти їх без індивідуального розгляду справ. Польща, у відповідь, почала відштовхувати мігрантів назад, не даючи їм можливості подати заяву на притулок, що викликало критику з боку правозахисних організацій, таких як Amnesty International. Ця ситуація показала конфлікт між прагненням держав до захисту своїх кордонів і необхідністю дотримуватися прав людини, зокрема виявила глибоку суперечність між національними інтересами Польщі та її зобов'язаннями за міжнародним правом. Вона також

продемонструвала, що Європейський Союз потребує змін у міграційній політиці, щоб краще поєднувати безпеку з дотриманням прав людини [44 С. 78–84].

Важливо зазначити, що цей міграційний процес став ареною для інформаційної війни та пропаганди, що проводилася росією та Білоруссю з метою дестабілізації ЄС. Обидві країни використовували дезінформацію, щоб звинуватити Польщу та Литву у порушенні міжнародного права та гуманності, намагаючись підірвати їхній вплив у Європейській політиці. Ця пропаганда поширювалася через урядові медіа та соціальні мережі, формуючи негативний імідж європейських країн у російськомовних засобах масової інформації. Однак, незважаючи на зусилля з дезінформації, західні медіа відреагували об'єктивним висвітленням подій, що свідчить про зростаючу стійкість до маніпуляцій і прогрес у протидії дезінформації. Проте західні медіа змогли подати більш об'єктивну картину, що показало зростання їхньої здатності протистояти таким маніпуляціям. У підсумку, ці спроби не роз'єднали ЄС, а навпаки – підштовхнули країни до більшої єдності та посилення контролю над кордонами [45].

Ситуація з мігрантами стала важливим фактором, що вплинула на міжнародні відносини, зокрема між ЄС та Білоруссю. Використовуючи міграційні потоки як інструмент гібридної війни, Білорусь і росія намагалися дестабілізувати Європейський Союз, спричинивши політичні розбіжності та соціальну напругу серед держав-членів. У відповідь на ці дії ЄС запровадив нові санкції проти Мінська, посилив охорону кордонів і активізував роботу прикордонних агентств, що продемонструвало готовність блоку швидко реагувати на зовнішні загрози. Однак ситуація також виявила глибокі розбіжності у підходах до міграційної політики серед країн ЄС, зокрема в Польщі, де були запроваджені жорсткі заходи, такі як примусове повернення мігрантів. Це викликало критику з боку правозахисників і підкреслило конфлікт між національними інтересами та міжнародними зобов'язаннями. Водночас, інформаційна війна, що супроводжувала цю ситуацію, показала зростаючу стійкість західних медіа до маніпуляцій, що в свою чергу сприяло єдності країн ЄС і необхідності перегляду міграційної політики для кращого поєднання безпеки й прав людини.

3.1.3. Міграційна криза на американсько–мексиканському кордоні

Міграційна криза на кордоні США та Мексики значно загострила політичний діалог між країнами, зокрема через жорстку політику адміністрації Трампа, яка включає закриття легальних шляхів для біженців (наприклад, скасування мобільного додатку CBP One) та посилення військового контролю. Це призвело до зростання напруженості – з одного боку, активісти (наприклад, Border Angels) фіксують агресію з боку прикордонників і знищення гуманітарної допомоги, з іншого – уряд США стверджує, що такі заходи необхідні для боротьби з нелегальними перетинами. Вона також підсилила вплив контрабандистів, оскільки відсутність законних варіантів для мігрантів змушує їх ризикувати життям. Таким чином, політика США, спрямована на «стримування», не вирішує кореня проблеми – гуманітарної катастрофи в країнах, звідки втікають люди, – а лише поглиблює недовіру між країнами та порушення прав біженців [46].

Важливо згадати і про політику «Залишайся в Мексиці» (Remain in Mexico), яка має суттєвий вплив як на міжнародне гуманітарне право, так і на міжнародні відносини, оскільки порушує основні принципи захисту прав біженців. Програма, що передбачає повернення шукачів притулку до Мексики на час розгляду їхніх справ, піддає їх ризику насильства, включно з викраденнями та сексуальними злочинами, що суперечить принципу ненаправлення (non-refoulement) згідно з Конвенцією про статус біженців 1951 року. Ці дії викликають значну критику з боку міжнародних правозахисних організацій і ставлять під загрозу репутацію США як країни, що дотримується прав людини. Відмова США від захисту прав біженців може призвести до ізоляції в міжнародних відносинах, а також підриву довіри до американської системи імміграції [47].

Політика «нульової толерантності» Дональда Трампа, спрямована на жорстке припинення нелегальної міграції через масові депортації, розділення сімей та будівництво стіни на кордоні з Мексикою, суттєво погіршила відносини США з Мексикою, викликавши дипломатичну напругу та критику з боку міжнародних

правозахисних організацій. Ця політика не лише підірвала довіру між країнами, але й загострила гуманітарну кризу, змусивши Мексику стикатися зі зростанням тимчасових табірів мігрантів і збільшенням навантаження на соціальні системи. Водночас, обмеження легальних шляхів міграції (наприклад, скасування віз для робітників або студентів) закріпило образ США як «закритої» країни, що вплинуло на економічну та культурну співпрацю. Як наслідок, навіть якщо Мексика залишається стратегічним партнером у питаннях безпеки та торгівлі, довгострокові наслідки трампівського курсу включають зростання антиамериканських настроїв у регіоні та пошук Мексикою альтернативних союзників [48].

Також варто зазначити, що Дональд Трамп посилив контроль за мігрантами, зокрема через введення нових зборів для тих, хто шукає притулок. Ця політика викликає занепокоєння серед правозахисних організацій, які вважають, що введення фінансових бар'єрів створює додаткові труднощі для вразливих іммігрантів, що може призвести до їхньої експлуатації або примусової депортації. Такі дії можуть погіршити відносини між США та Мексикою, оскільки вони сприймаються як спроба США уникнути відповідальності за гуманітарні зобов'язання, водночас підштовхуючи мігрантів до небезпечних ситуацій [49].

Якщо розглядати адміністрацію Байдена, то вона значною мірою спиралася на співпрацю з Мексикою для стабілізації міграційної ситуації на кордоні. Після скасування політики *Remain in Mexico* у 2022 році уряд США домогся угоди з Мексикою щодо прийняття вигнаних мігрантів із Куби, Гаїті, Нікарагуа та Венесуели у обмін на легальні шляхи в'їзду для цих громадян через програму гуманітарного пароллю. Мексика також посилила прикордонний контроль, що допомогло зменшити кількість нелегальних перетинів. Одночасно адміністрація Байдена впровадила додаток *CBP One*, який дозволив мігрантам у Мексиці записуватися на прийом у пунктах пропуску, спрямовуючи потік у більш організоване русло. Проте, незважаючи на ці заходи, рекордна кількість мігрантів (понад 8,6 млн зустрічей за 2021–2024 роки) та політична критика змусили Байдена поєднувати гуманітарні ініціативи з жорсткішими обмеженнями на отримання притулку, що викликало незадоволення як лібералів, так і консерваторів [50].

Також цей виклик став центральною темою американських виборчих кампаній, оскільки її використання як політичного інструменту загострило соціальні та культурні розбіжності в суспільстві. У своїй риторичі Дональд Трамп акцентував на загрозі, яку мігранти нібито становлять для національної ідентичності, що стало основою для його націоналістичного й антиглобалістського дискурсу. Це підкреслило поділ між американцями та мігрантами, використовуючи страх і підозру для мобілізації виборців, що призвело до зростання ксенофобських настроїв і зміни міграційної політики на більш жорстку. Водночас, ця політика виявила неспроможність ліберальних підходів до міграції, оскільки спроби обмежити або регулювати міграційні потоки стикалися з реаліями, що потребують комплексного рішення. Політична боротьба навколо міграції демонструє, як цей аспект може стати «основою ненависті» в виборчих кампаніях, ставлячи під загрозу соціальну згуртованість і сприяючи подальшій поляризації в американському суспільстві [51 С.1–20].

Міжнародні правозахисні організації, такі як Amnesty International та Human Rights Watch, різко критикують США за порушення прав людини в контексті кризи на американсько–мексиканському кордоні. Вони вказують на те, що політика адміністрації Трампа фактично знищила право на притулок, залишивши тисячі людей, включаючи неповнолітніх, у небезпечних умовах в Мексиці без можливості легального доступу до американської системи притулку. Дослідження Amnesty свідчить про серйозні загрози, які виникають для тих, хто втікає від насильства, оскільки нові міграційні політики створюють ворожу атмосферу на кордоні та ставлять під загрозу гуманітарні організації, які надають необхідну допомогу. Ці дії викликають занепокоєння не лише щодо дотримання міжнародних зобов'язань США, але й щодо їх іміджу на світовій арені, оскільки країна, що історично вважалася захисником прав людини, все більше відходить від своїх зобов'язань. Amnesty International закликає США та Мексику вжити термінових заходів для відновлення прав біженців і зупинки політики, яка сприяє насильству та порушенням прав людини, підкреслюючи необхідність дотримання гуманітарних стандартів у міграційній політиці [52].

Важливим аспектом даної проблеми є ініціативи США щодо інвестування в розвиток Центральної Америки, зокрема в Ель–Сальвадор, Гватемалу та Гондурас, слугують важливим інструментом для стримування міграції на фоні кризи на американсько–мексиканському кордоні. Ці програми, спрямовані на покращення економічних умов, боротьбу з корупцією, зміцнення демократії та безпеки, мають на меті зменшення тиску на мігрантів, які прагнуть знайти кращі умови життя. Інвестиції в створення робочих місць, підтримку підприємництва та освіти допомагають людям залишатися у своїх країнах, надаючи їм можливості для розвитку. Однак успіх цих ініціатив залежить від їхньої реалізації та тривалості, а також від здатності вирішувати більш глибокі соціально–економічні проблеми, які спонукають людей до міграції [53].

Втручання ООН, Міжнародної організації з міграції (МОМ) та Управління Верховного комісара ООН у справах біженців в контексті кризи на американсько–мексиканському кордоні є важливим кроком у захисті прав мігрантів, які постраждали від політики Migrant Protection Protocols (MPP). Ці агенції активно працюють над реєстрацією осіб, які перебувають у складних гуманітарних умовах у таборі в Матаморосі, та забезпечують їхню безпечну процедуру повторного входу до США для продовження розгляду їхніх справ про притулок. Співпраця між урядами США та Мексики та міжнародними організаціями підкреслює важливість колективних зусиль у вирішенні гуманітарних криз і наданні підтримки вразливим категоріям населення, включаючи дітей. Ці дії не лише сприяють покращенню умов для мігрантів, але й відновлюють їхні права на захист у відповідності з міжнародними нормами [54].

Міжнародна критика порушень прав людини на американсько–мексиканському кордоні зосереджена на жорстокому ставленні до шукачів притулку, які втікають від насильства в Мексиці. Згідно з дослідженнями Human Rights Watch, агенти прикордонної служби США не лише блокують доступ до процедури отримання притулку, але й часто виявляють агресію, принижуючи і зневажаючи мігрантів. Ці дії суперечать як американському, так і міжнародному праву, яке гарантує право на притулок і вимагає гуманного ставлення до всіх осіб

у державному утриманні. Критики також підкреслюють, що нові правила, введені адміністрацією Байдена, фактично ускладнюють доступ до притулку, а потенційне повернення до попередніх жорстоких політик під час нового президентства Трампа може ще більше погіршити ситуацію. Загалом, міжнародна спільнота закликає США дотримуватися своїх зобов'язань у сфері прав людини та забезпечити належне ставлення до мігрантів [55].

Випадок депортації венесуельських мігрантів до Ель-Сальвадору, суттєво вплинув на міжнародні відносини. Згідно з інформацією ООН, більше 100 венесуельців, депортованих зі США, опинилися в умовах, що загрожують їхнім правам, у високозахищеній в'язниці в Ель-Сальвадорі, що викликало занепокоєння з боку міжнародних правозахисних організацій. Ці дії, що порушують основні права людини, підривають репутацію США на міжнародній арені, оскільки країна, яка історично позиціонувала себе як захисник прав людини, все більше відходить від своїх зобов'язань. Критика з боку ООН та інших міжнародних організацій призвела до посилення напруженості між США та урядами країн, які приймають депортованих, таких як Ель-Сальвадор, а також викликала негативну реакцію з боку Венесуели, яка звинувачує міжнародні організації у бездіяльності. Ця ситуація демонструє, як порушення прав людини можуть негативно позначитися на дипломатичних відносинах, підштовхуючи країни шукати альтернативні союзи та змінювати свої зовнішньополітичні стратегії у відповідь на міжнародний тиск [56].

Розглянута криза на має значний вплив на міжнародні відносини, оскільки жорстка політика США, зокрема адміністрації Трампа, викликала зростання напруженості між країнами. Закриття легальних шляхів для біженців, агресія прикордонників і порушення прав мігрантів призвели до міжнародної критики і підриву репутації США як захисника прав людини. Водночас, нові ініціативи, спрямовані на інвестування в розвиток Центральної Америки, можуть допомогти зменшити міграційні потоки, але їхня ефективність залежить від реальних змін у соціально-економічних умовах. У результаті, політики США, що ігнорують гуманітарні зобов'язання, можуть призвести до ізоляції на міжнародній арені,

зростання антиамериканських настроїв та пошуку альтернативних союзників Мексикою.

3.2. Шляхи щодо подолання міграційних криз

Для зменшення вимушеної міграції важливо зосередитися на усуненні кореневих причин, які спричиняють відтік людей з їхніх країн. Це передбачає комплексний підхід, який включає вирішення конфліктів, економічний розвиток та ініціативи з підвищення стійкості до змін клімату. Інвестиції в освіту, створення робочих місць і програми зменшення бідності можуть допомогти людям залишатися у своїх країнах, зменшуючи тиск на міграційні потоки. Крім того, міжнародні зусилля з пом'якшення наслідків зміни клімату і покращення управління ресурсами також можуть зробити вразливі регіони більш стійкими. Іншою важливою стратегією є зміцнення законних шляхів для міграції, що дозволить зменшити потребу в небезпечних і нелегальних маршрутах. Програми трудової міграції, студентські візи та політики возз'єднання сімей можуть забезпечити безпечний і легальний шлях для тих, хто прагне мігрувати. Розширення цих шляхів вимагає співпраці між країнами-відправниками та країнами-приймачами, що дозволить мігрантам задовольняти потреби ринку праці і позитивно впливати на економіку приймаючих країн. Комплексний підхід до вирішення проблеми міграції може створити умови для більш стійких і інклюзивних суспільств [57].

Ефективне управління міграційними потоками вимагає тісної взаємодії між країнами, що включає розвиток спільних політик та правових систем, відповідно до міжнародних стандартів. Міжнародна організація з міграції (МОМ) активно працює з урядами, щоб впроваджувати законодавство, яке відповідає міжнародному міграційному праву, а також підтримує реалізацію цілей сталого розвитку до 2030 року та Глобального пакту про безпечну, впорядковану й регулярну міграцію. Ці глобальні рамки підкреслюють важливість планування та управління міграційними політиками, що дозволяє країнам досягати спільних цілей

і забезпечувати безпеку та добробут мігрантів. Співпраця також дозволяє враховувати багатогранний внесок мігрантів у економічний і соціальний розвиток, що є важливим для досягнення цілей сталого розвитку. МОМ допомагає державам формувати правозахисні підходи до міграції, забезпечуючи права мігрантів і їхню інтеграцію в суспільства. Це включає проведення навчальних програм для посадовців, обмін знаннями та дослідження, що сприяють ефективному впровадженню міжнародного міграційного законодавства. Таким чином, міжнародне співробітництво в області міграції може бути ключем до створення безпечних і стійких міграційних систем, що відповідають потребам як країн прийому, так і мігрантів [58].

Ефективне вирішення міграційних криз потребує всебічного підходу, який включає розуміння причин, що змушують людей залишати свої домівки. Основними причинами є конфлікти, економічні труднощі та зміни клімату, які змушують мільйони людей шукати безпечніше життя. Щоб впоратися з цими викликами, потрібно створити політики, які не лише реагують на нагальні потреби, але й допомагають мігрантам адаптуватися в нових громадах. Співпраця між країнами, міжнародними організаціями та місцевими спільнотами є важливою для вироблення стабільних і ефективних рішень. Країни мають працювати разом, щоб надати належну підтримку біженцям і мігрантам, включаючи доступ до освіти, медичної допомоги та роботи. Міжнародні угоди, такі як Глобальний пакт про біженців, можуть стати основою для спільних зусиль у вирішенні цих складних проблем. Важливо, щоб багаті країни продовжували фінансово підтримувати процеси переселення та інтеграції, адже це критично важливо для допомоги тим, хто потрапив у важкі ситуації. Отже, глобальна співпраця та чіткі політики є ключем до успішного вирішення міграційних криз [59].

Доцільно підкреслити, що міжнародне право, зокрема такі угоди, як Конвенція про біженців 1951 року, встановлює важливі принципи, які захищають права мігрантів і сприяють їх безпечному переселенню. Такі організації, як Управління Верховного комісара ООН у справах біженців та Міжнародна організація з міграції (МОМ), відіграють ключову роль у формуванні політик, які допомагають країнам

впоратися з викликами міграції, забезпечуючи дотримання міжнародних норм і прав людини. Однак реалізація міжнародних правових норм стикається з проблемами, такими як конфлікти між національними та міжнародними законами, що ускладнює захист мігрантів. Держави часто надають перевагу своїм національним інтересам, що призводить до нерівномірного виконання міжнародних зобов'язань. Міжнародне співробітництво є необхідним для подолання цих викликів, адже вона дозволяє країнам обмінюватися найкращими практиками та ресурсами, забезпечуючи більш гуманний підхід до управління міграцією [60].

Ефективне подолання міграційних криз вимагає дотримання принципів «Мігранти в країнах у кризі», які спрямовані на захист мігрантів у країнах, що переживають конфлікти або природні катастрофи. Основним пріоритетом є збереження життів, що передбачає надання гуманітарної допомоги без дискримінації, незалежно від імміграційного статусу. Країни несуть відповідальність за захист мігрантів на своїй території, а також повинні забезпечити їхні права відповідно до міжнародного права. Важливу роль відіграють також приватний сектор, міжнародні організації та громадянське суспільство, які можуть підтримувати держави у виконанні цих зобов'язань. Для покращення відповідей на міграційні кризи необхідна співпраця між усіма зацікавленими сторонами, включаючи держави, міжнародні організації, місцеві громади та самих мігрантів. Участь місцевих органів влади є особливо важливою, адже вони мають доступ до потреб мігрантів і можуть швидко реагувати на їхні запити. Створення партнерств і координація дій допоможуть ефективніше використовувати ресурси та забезпечити підтримку для мігрантів, сприяючи їх інтеграції та зміцненню суспільств [61].

Ефективне подолання міграційних криз вимагає комплексного підходу, який зосереджений на усуненні кореневих причин відтоку людей з їхніх країн. Це включає вирішення конфліктів, економічний розвиток та ініціативи з підвищення стійкості до змін клімату. Інвестиції в освіту, створення робочих місць і програми боротьби з бідністю можуть допомогти людям залишатися вдома, зменшуючи тиск

на міграційні потоки. Важливо також зміцнити законні шляхи для міграції, щоб зменшити потребу в небезпечних маршрутах, забезпечуючи безпечні умови для трудових мігрантів та студентів.

Співпраця між країнами, міжнародними організаціями та місцевими громадами є ключем до ефективного управління міграційними потоками. Міжнародна організація з міграції (МОМ) допомагає державам впроваджувати законодавство, яке відповідає міжнародним стандартам, і підтримує реалізацію цілей сталого розвитку. Взаємодія між усіма зацікавленими сторонами також дозволяє врахувати внесок мігрантів у соціальний та економічний розвиток, що є важливим для досягнення спільних цілей.

Нарешті, міжнародне співробітництво є необхідним для подолання викликів, пов'язаних з міграцією. Країни повинні обмінюватися найкращими практиками та ресурсами, щоб забезпечити гуманний підхід до управління міграцією. Забезпечення прав мігрантів та їхня інтеграція в нові громади потребують зусиль з боку всіх учасників процесу, що дозволяє створити більш стійкі та інклюзивні суспільства.

ВИСНОВКИ

1. Подано ґрунтовне визначення поняття міграції як соціального, демографічного та географічного явища, що охоплює переміщення населення як у межах країни, так і через її кордони, з різною метою, тривалістю та правовим статусом. Розкрито еволюцію наукового розуміння міграції – від описів у працях античних авторів до сучасних багатовимірних підходів. Здійснено детальну класифікацію міграційних процесів за різними критеріями: за напрямком, тривалістю, правовим статусом, способом організації, мотивацією, причинами.

2. Проведений аналіз сучасних тенденцій міграції населення свідчить про її постійне зростання під впливом комплексу взаємопов'язаних економічних, соціальних, політичних, демографічних, екологічних і культурних чинників. Основними причинами міграції виступають пошук кращих умов життя, реалізація професійного потенціалу, конфлікти, війни, зміни клімату та екологічні катастрофи. Сучасна міграція має як індивідуальний, так і масовий характер, а її напрямки визначаються як об'єктивними, так і суб'єктивними факторами. Останні роки відзначаються посиленням міграцій через воєнні дії (зокрема в Україні, Сирії, Судані), кліматичними змінами та економічними потрясіннями, що, у свою чергу, формує нові міграційні коридори та виклики для міжнародної спільноти.

3. Міграційні процеси суттєво впливають на міжнародні відносини з політичного, економічного та соціокультурного аспектів. Політично міграція стає інструментом внутрішньої боротьби та зовнішнього тиску, сприяючи радикалізації політичного спектру й активізації ультраправих сил, як-от у Німеччині. Економічно вона забезпечує країнам-реципієнтам додаткову робочу силу, стимулює зростання ВВП і податкові надходження, водночас викликаючи короткострокову напругу через конкуренцію на ринку праці та необхідність соціальних витрат. У соціокультурному вимірі міграція збагачує приймаючі суспільства новими культурами, однак водночас породжує виклики для інтеграції, міжкультурного діалогу та збереження національної ідентичності. Отже, значення

міграційних процесів у сучасному світі є комплексним і вимагає зваженого підходу до політики інтеграції та безпеки.

4. Міграція істотно впливає на міжнародні відносини в різних регіонах світу, зумовлюючи соціальні, економічні та політичні трансформації. У регіоні Північної Америки переселення з Мексики до США стало фактором як економічного співробітництва, так і джерелом безпекових та політичних суперечностей. В Азії приклади Пакистану та Південної Кореї демонструють, як біженці можуть загострювати двосторонні відносини та формувати внутрішній політичний дискурс. У Латинській Америці міграційні кризи спричинені переважно політичною нестабільністю й економічними труднощами, що посилюють навантаження на сусідні країни, але водночас стимулюють регіональну солідарність. В Африці масові переміщення через конфлікти, як у Судані, створюють тиск на держави–приймачі, змінюють геополітичну динаміку та потребують втручання міжнародних організацій. Таким чином, міграція виступає як каталізатор змін у системі міжнародних відносин, водночас загострюючи існуючі проблеми та відкриваючи можливості для нових форматів співпраці.

5. Повномасштабне вторгнення росії в Україну у 2022 році спричинило наймасштабнішу міграційну кризу в Європі з часів Другої світової війни, що істотно вплинуло на міжнародні відносини. Масове переміщення мільйонів українців до країн ЄС активізувало гуманітарні механізми та стало поштовхом до безпрецедентного рішення про застосування Директиви про тимчасовий захист, що демонструє новий рівень солідарності між державами–членами. Водночас ця криза змінила політичні ландшафти приймаючих країн, посиливши дебати щодо міграційної політики та вплинувши на риторику під час виборчих кампаній. Міграційна хвиля також сприяла зміцненню співпраці України з ЄС і НАТО, активізувала міжнародну допомогу та посилила протистояння між Заходом і росією, що свідчить про глибоку трансформацію глобальної системи міжнародних відносин у відповідь на воєнну агресію.

6. Для подолання проблем пов'язаних з міграційними потоками необхідно застосовувати комплексний підхід, який охоплює усунення

першопричин вимушеної міграції, зокрема конфліктів, бідності та змін клімату, через інвестиції в освіту, економіку та сталий розвиток. Важливим є також розширення легальних шляхів міграції та забезпечення безпеки мігрантів, що дозволяє зменшити використання небезпечних маршрутів. Ефективне управління міграційними процесами потребує міжнародного співробітництва, узгодження законодавства з міжнародними стандартами, а також активної участі міжнародних організацій, держав, громадянського суспільства та місцевих громад у забезпеченні прав мігрантів, їхній інтеграції та побудові інклюзивних суспільств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ярмистий М. М. Наукові підходи до визначення поняття «міграція» та «міграційна політика». *Гілея: науковий вісник*. 2015. № 94. С. 387–391.
2. Побулавець Н. Л. Концептуальні підходи до дефініцій поняття «міграція». *Соціально–трудова відносина: теорія та практика*. 2014. № 1. С. 373–376.
3. Ровенчак О. Визначення та класифікації міграцій: наближення до операційних понять. *Політичний менеджмент*. 2006. № 2. С. 127–139.
4. Міграційні процеси: сутність, причини, види та показники міграції.
URL: <https://buklib.net/books/27309/> (дата звернення: 15.12.2024).
5. Весельська Л. А. Поняття міграція та міграційний процес у сучасних наукових концепціях. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2018. Т. 29 (68). № 1. С. 8–12.
6. Відмінність імміграції та еміграції.
URL: <https://migrant.biz.ua/dovidkova/emigracia/immihratsiia-j-emihratsiia.html>
(дата звернення: 15.12.2024).
7. Поняття міграції та її види.
URL: https://e-pidruchniki.com/content/1895_1_ponyattya_migratsii_ta_ii_vidi.html (дата звернення: 16.11.2024).
8. Соціологія міграції, Причини міграції, Класифікація міграційних процесів та їх особливості.
URL: https://pidru4niki.com/19650323/sotsiologiya/sotsiologiya_migratsiyi (дата звернення: 17.12.2024).
9. Міграції населення: суть, види, причини, показники, напрями.
URL: https://pidru4niki.com/91609/menedzhment/migratsiyi_naselennya_sut_vidi_prichini_pokazniki_napryami (дата звернення: 17.12.2024).

10. World Migration Report 2024. URL: <https://worldmigrationreport.iom.int/msite/wmr-2024-interactive/> (дата звернення: 17.12.2024).
11. World Migration Report 2024 | IOM Publications Platform. International Organization for Migration (IOM). Geneva : IOM, 2024. С. 386. URL: <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2024> (дата звернення: 18.12.2024).
12. Ультраправа «Альтернатива для Німеччини» небезпечна для всіх – самої Німеччини, ЄС та України. URL: <https://babel.ua/texts/103409-ultraprava-alternativa-dlya-nimechchini-nebezpechna-dlya-vsih-samoji-nimechchini-yes-ta-ukrajini-vona-mozhe-priyti-do-vladi-u-2025-roci-yak-nimecki-zhurnalisti-ta-politiki-namagayutsya-comu-zavaditi-r> (дата звернення: 07.01.2025).
13. Як мігранти впливають на економіку. Біженці й мігранти з'їдають держбюджети та сидять на шиях платників податків? Цифри кажуть протилежне. URL: <https://zaborona.com/bizhenczi-j-migranty-czyfry-kazhut-protylezhne/> (дата звернення: 09.01.2025).
14. Панкевич О. Мультикультуралізм: панацея для мігрантів? *Редакційна колегія*. 2020. № 45. С. 45–47.
15. Стрільчук Л. В. Міграційні процеси в сучасному світі: фактор соціальнокультурної трансформації чи гібридна загроза? 2024. С. 160–179.
16. Семеняченко А.І. Вплив вимушеної міграції внаслідок повномасштабного вторгнення Росії в Україну на міжнародну безпеку та співробітництво.
17. Ковальчук Я. С. Проблема нелегальної міграції у США та перспективи її вирішення. *Наукові записки студентів та аспірантів. Серія Міжнародні відносини*. 2020. № 5. С. 160–166.
18. Уранова В. С. Проблема біженців у афгансько-пакистанських відносинах: еволюція та сучасний стан. *Міжнародна організація Вереліф в радянській Україні 1920-х рр.*, 2020. С. 42.

19. Швець С. Л. Криза біженців та імміграційні процеси Республіки Корея / С. Л. Швець // *Політикус* : наук. журнал, 2020. № 6. С. 63–67.
20. Міграційні кризи в Латинській Америці: причини, тенденції, наслідки | ADASTRA. URL: <https://adastra.org.ua/blog/migracijni-krizi-v-latinskij-americi-prichini-tendenciyi-naslidki> (дата звернення: 13.01.2025).
21. Sudan: Horrific violations and abuses as fighting spreads – report GENEVA (23 February 2024). URL: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/02/sudan-horrific-violations-and-abuses-fighting-spreads-report> (дата звернення: 15.03.2025).
22. Назаренко Т.В. Сучасні тенденції розвитку міжнародних міграційних процесів в країнах Африки. : бакалаврська робота / Нац. ун-т «Київський Авіаційний Інститут». Київ, 2022. С. 81.
23. Рік війни в Судані: чому конфлікт триває? URL: <https://nzl.theukrainians.org/rik-vijni-v-sudani-chomu-konflikt-tryvaye.html> (дата звернення: 17.03.2025).
24. Африка: Чого ЄС може навчитися в Африки. URL: <https://www.ipg-journal.io/ua/regioni/afrika/chogo-jes-mozhe-navchitisja-v-afriki-1983/> (дата звернення: 18.03.2025).
25. Africa Migration Report: Linking policy, practice and the welfare of the African migrant Internal: Africa Migration Report. URL: <https://au.int/en/pressreleases/20240326/africa-migration-report-linking-policy-practice-and-welfare-african-migrant> (дата звернення: 19.03.2025).
26. Семеняченко А.І. Міграція як інструмент геополітичного впливу у Європейському Союзі. Національна безпека в умовах війни, післявоєнної відбудови та глобальних викликів ХХІ століття : матеріали міжнар. наук.–практ. конф., м. Житомир, 12–13 груд. 2024 р. Житомир, 2024. С. 719–722.
27. Götz, E., Ekman, P. (2024). Russia's War Against Ukraine: Context, Causes, and Consequences. *Problems of Post-Communism*. 2024. Т. 71. № 3. С. 193–205.
28. Ukraine Response – Regional Annual Overview – Ukrainian Refugees and TCNs crossing to Ukraine in 2022 | Displacement Tracking Matrix. URL:

<https://dtm.iom.int/reports/ukraine-response-regional-annual-overview-ukrainian-refugees-and-tcns-crossing-ukraine-2022> (дата звернення: 20.03.2025).

29. Crisis in Ukraine: Humanitarian and Human Rights Imperatives and the Response in Poland – Refugees International. URL: <https://www.refugeesinternational.org/events-and-testimony/crisis-in-ukraine-humanitarian-and-human-rights-imperatives-and-the-response-in-poland/#:~:text=In%20a%20new%20report%2C%20Crisis%20in%20Ukraine%3A%20Humanitarian,humanitarian%20response%20in%20Ukraine%20and%20in%20neighboring%20Poland> (дата звернення: 21.03.2025).

30. Situation Ukraine Refugee Situation. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine?utm> (дата звернення: 20.04.2025).

31. Ukraine: EU Temporary Protection has given millions safety while safeguarding asylum systems. URL: <https://euaa.europa.eu/news-events/ukraine-eu-temporary-protection-has-given-millions-safety-while-safeguarding-asylum-systems> (дата звернення: 21.04.2025).

32. Commission proposes to extend temporary protection for people fleeing the war in Ukraine. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/news/commission-proposes-extend-temporary-protection-people-fleeing-war-ukraine-2024-06-11_en#:~:text=On%2011%20June%2C%20the%20Commission%20proposed%20to%20further,protection%20across%20the%20EU%2C%20and%20further%20labour-market%20integration (дата звернення: 21.04.2025).

33. Emergency appeal Ukraine emergency. URL: <https://www.unhcr.org/emergencies/ukraine-emergency> (дата звернення: 22.04.2025).

34. IOM Aims to Aid Two Million People in Ukraine in 2025 as War and Displacement Continue. URL: <https://www.iom.int/news/iom-aims-aid-two-million-people-ukraine-2025-war-and-displacement-continue#:~:text=Kyiv%2FGeneva%2C%2021%20February%202025%20%E2%80%93%20As%20the%20full-scale,million%20war-affected%20people%20in%20the%20country%20in%202025> (дата звернення: 23.04.2025).

35. European Council, 23–24 June 2022 – Consilium. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2022/06/23–24/#:~:text=On%2023–24%20June%202022%2C%20the%20European%20Council%20adopted,on%20the%20Future%20of%20Europe%20and%20external%20relations> (дата звернення: 24.04.2025).
36. NATO–Ukraine Council. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_217652.htm#:~:text=The%20NATO–Ukraine%20Council%20%28NUC%29%20is%20the%20joint%20body,It%20provides%20for%20joint%20consultations%2C%20decision–making%20and%20activities (дата звернення: 25.04.2025).
37. Comprehensive Assistance Package (CAP) for Ukraine. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_231639.htm (дата звернення: 25.04.2025).
38. General Assembly resolution demands end to Russian offensive in Ukraine. URL: <https://news.un.org/en/story/2022/03/1113152> (дата звернення: 26.04.2025).
39. Poland once threw its doors open to millions of Ukrainian refugees, but the mood has shifted | AP News URL: <https://apnews.com/article/poland-ukrainians-presidential-election-4982cc03f7b5a88c8e21cc340087e7e8> (дата звернення: 12.05.2025).
40. Cook L. J. Ukrainian Refugees to Europe in 2022: Multiple Sources of Deservingness // Inclusionary Migrations. *The Politics of 21st Century Exclusionary and Inclusionary Migrations*. 2024. pp. 235–268.
41. Бучин М. А., Мархайчук Н. О. Міграція як інструмент гібридної війни російської федерації у XXI столітті. *Регіональні студії*. 2022. № 31. С. 86–90.
42. Liszkowska Dominika. Securitisation of Migration in the European Union During the EU–Belarus Border Crisis. *Politeja*. 2024. № 88/3. pp. 41–56.
43. The migration crisis as a strategy of struggle for political power. The case of Law and Justice | Heinrich Böll Stiftung. URL: <https://pl.boell.org/en/2021/11/12/kryzys-migracyjny-jako-strategia-zdobywania-wladzy-przypadek-polski> (дата звернення: 12.05.2025).

44. Balicki Janusz. Migration crisis on the polish–Belarusian border (2021–2022) from a humanitarian and human rights perspective. *Studia Europejskie*. 2022. T. 26. № 2. С. 75–87.

45. Russian and Belarusian Disinformation and Propaganda in the Context of the Polish–Belarusian Border Crisis. URL: <https://pism.pl/publications/russian-and-belarusian-disinformation-and-propaganda-in-the-context-of-the-polish-belarusian-border-crisis> (дата звернення: 13.05.2025).

46. Fear and surveillance in the US–Mexico borderlands: There’s a lot more open hate. URL: <https://www.theguardian.com/us-news/2025/may/13/us-mexico-border-surveillance> (дата звернення: 14.05.2025).

47. The Legal Implications of the Remain in Mexico Program under International and U.S. Law. URL: <https://lawblogs.uc.edu/ihrlr/2025/03/14/the-legal-implications-of-the-remain-in-mexico-program-under-international-and-u-s-law/> (дата звернення: 15.05.2025).

48. Індекс ризику Трампа: як світ готується до можливих змін у зовнішній політиці США – Fact-News.com.ua. URL: <https://fact-news.com.ua/indeks-riziku-trampa-yak-svit-gotuetsya-do-mozhlyvih-zmin-u-zovnishniy-polititsi-ssha/> (дата звернення: 15.05.2025).

49. US House Republicans propose fees on immigrants to fund Trump’s crackdown. URL: <https://www.theguardian.com/us-news/2025/may/17/us-house-republicans-fees-immigrants> (дата звернення: 17.05.2025).

50. Biden’s Mixed Immigration Legacy: Border Challenges Overshadowed Modernization Advances. URL: <https://www.migrationpolicy.org/article/biden-immigration-legacy> (дата звернення: 17.05.2025).

51. Campani G., Fabelo Concepción S., Rodriguez Soler A., Sánchez Savín C. The rise of Donald Trump right–wing Populism in the United States: Middle American radicalism and anti–immigration discourse. *Societies*. 2022. T.12. № 6. С. 1–25.

52. The Right to seek asylum does not exist at U.S.–Mexico Border. URL: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2025/02/the-right-to-seek-asylum-does-not-exist-at-u-s-mexico->

border/#:~:text=Amnesty%20International%20has%20found%20that%20the%20right%20to,of%20U.S.%20human%20rights%20national%20and%20international%20obligations (дата звернення: 17.05.2025).

53. Update on the U.S. Strategy for Addressing the Root Causes of Migration in Central America. URL: <https://cl.usembassy.gov/update-on-the-u-s-strategy-for-addressing-the-root-causes-of-migration-in-central-america-2/#:~:text=Vice%20President%20Harris%20continues%20to%20lead%20the%20implementation,do%20not%20feel%20compelled%20to%20leave%20their%20homes> (дата звернення: 17.05.2025).

54. UN agencies begin registering people affected by the MPP program in Matamoros. URL: <https://www.iom.int/news/un-agencies-begin-registering-people-affected-mpp-program-matamoros#:~:text=Matamoros%2C%20Mexico%20%E2%80%93%20UN%20agencies%20today%20will%20begin,wait%20for%20their%20U.S.%20immigration%20hearings%20in%20Mexico> (дата звернення: 17.05.2025).

55. US: Agents Block, Mistreat Mexican Asylum Seekers. URL: <https://www.hrw.org/news/2024/12/05/us-agents-block-mistreat-mexican-asylum-seekers> (дата звернення: 17.05.2025).

56. Deported Venezuelans believed held at El Salvador mega-prison, UN says. URL: <https://www.reuters.com/world/deported-venezuelans-believed-held-el-salvador-mega-prison-un-says-2025-05-13/> (дата звернення: 17.05.2025).

57. Global Migration and the Refugee Crisis: Causes, Challenges and solutions. URL: <https://mojatu.com/global-migration-and-the-refugee-crisis-causes-challenges-and-solutions/> (дата звернення: 17.05.2025).

58. Migration policy and law. URL: <https://www.iom.int/migration-policy-and-law> (дата звернення: 17.05.2025).

59. Global Migration and Refugee Crises: Causes, Consequences, and Policy Responses. URL: <https://nomatia.com/global-migration-and-refugee-crises/> (дата звернення: 17.05.2025).

60. The Role of International Law in Shaping Migration Policies – World Jurisprudence. URL: <https://worldjurisprudence.com/international-law-and-migration/> (дата звернення: 17.05.2025).

61. Migrant in Countries in Crisis (MICIC) Principles | Migrants in Countries in Crisis (MICIC). URL: <https://micicinitiative.iom.int/micic-principles#:~:text=MICIC%20is%20grounded%20by%20ten%20fundamental%2C%20cross-cutting%20Principles%2C,migrants%20in%20countries%20experiencing%20conflicts%20or%20natural%20disasters> (дата звернення: 17.05.2025).